

תּוֹשֶׁת אָדָר י"ב תּוֹשֶׁת
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU



Kresba Mark Podwal.

PURIM SAMEACH פורים שמח

TRYZNA K 70. VÝROČÍ

Letos uplyne už sedmdesát let od výročí likvidace rodinného tábora v Osvětimi-Březince, ke které došlo 8. března a 10.–12. července 1944. Tento nacistický zločin představuje největší hromadné vraždy československých občanů v době druhé světové války. Prakticky všichni byli Židé. Tradiční tryzna na paměť obětí těchto tragických událostí se bude konat v neděli 9. března od 10.00 hodin v Pinkasově synagoze v Praze 1. Přijďte uctít jejich památku *ti*

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE K VÝROČÍ RODINNÉHO TÁBORA

Zvláštní zacházení. Publicista Adam Drda pohovoří o historickém kontextu a seznámí s novými materiály a informacemi ze své připravované knihy o rodinném táboře. Účast přislíbil i pamětník a historik pan Toman Brod. (OVK ŽMP Praha Maiselova 15, **8. 3.** od 18.00)

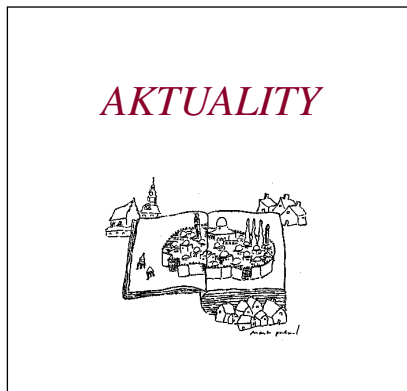
Slavnostní koncert. K připomenutí tragické události vyvraždění terezínského rodinného tábora se v pražské Španělské synagoze uskuteční koncert, který v přímém přenosu odvysílá stanice Český rozhlas Vltava. Ve skladbách Zikmunda Schula, Stanislava Jelínka, Noama Sheriffa, Ervína (Erwina) Schulhoffa a Felixe Mendelssohna-Bartholdyho vystoupí Dominika Weiss Hošková, Pražské dechové trio a Nostitzovo kvarteto. Přímý přenos koncertu, který je vyhrazen zvaným hostům, vysílá stanice Vltava **8. 3.** od 20.00

Vraždění v Osvětimi. Hostem novináře a publicisty Tomáše Kučery v pořadu Historie.cs, věnovaném vyvraždění terezínského rodinného tábora, bude vedle Tomáše Fedoroviče a Milana Hese i Michal Frankl z Židovského muzea v Praze. (**8. 3.** Historie.cs, Čt24, od 21.05)

Tryzna za oběti v Pinkasově synagoze, (**9. 3. v 10.00**) po jejímž skončení bude synagoga zdarma zpřístupněna veřejnosti.

Komentované prohlídky Památníku českých a moravských obětí šoa. (Pinkasova synagoga, Široká 3, ve 12.00 a 14.00)

Komentované prohlídky výstavy Pravda a lež. Filmování v ghettu Terezín 1942–1945. Výstava zprostředkovává výsledky mnohaletého výzkumu v České republice i zahraničí. Vůbec poprvé se tak veřejnosti představí montáž z filmových výstřížků z roku 1942, které vězni ukryli v ghettu a které se podařilo



v Národním filmovém archivu identifikovat v roce 2004, i dosud nepublikované fotografie, jež byly tajně pořízeny během filmování v letech 1944–1945. Návštěvníci mohou dále zhlédnout záběry z dokumentace průběhu natáčení v roce 1942, uložené ve Filmotece narodowej ve Varšavě, jakož i oba dochované fragmenty druhého terezínského filmu, které se nacházejí v Národním filmovém archivu a v památníku Jad vašem v Jeruzalémě. Unikátní filmové záběry a fotografie dále doplňují písemné a obrazové dokumenty dosud publikované jen v odborném tisku. (Galerie Roberta Guttmanna, U Staré školy **9. 3.** v 11.00, 13.00 a 15.00)

Terezínský rodinný tábor a jeho památka. Účast v diskusi pod vedením pedagoga a historika Petra Sokola přislíbilo pět pamětníků rodinného tábora: D. Lieblová, E. Merová, Z. Růžičková, P. Werner a P. Stránský. Více než popisu historie rodinného tábora bude program věnován osobním vzpomínkám pamětníků a diskusi o jejich vztahu k připomínání a nepřipomínání této události v české poválečné společnosti. (OVK ŽMP Praha, Maiselova 15, **9. 3.** od 17.00)

Slova zní zpoza zdí – pásmo písní na texty terezínských chlapců. Ve spolupráci s Gymnáziem Přírodní škola, o. p. s., zazní pásmo zhudebněných textů Hanuše Hachenburga a dalších chlapců z časopisu Vedem vytvářeného v terezínském ghettu. Hudba bude prokládána slovem o tvůrčích časopisu a rodinném táboře, mezi jehož dalšími oběťmi byl v červenci 1944 i samotný Hanuš Hachenburg. (OVK ŽMP Praha, Maiselova 15, **18. 3.** od 18.00)

Dále připravujeme:

9. června 2014 – přednáška historika Jana Lánička o terezínském rodinném táboře. OVK ŽMP Praha, Maiselova 15, čas bude upřesněn.

4. září 2014 Přednáška historika Michala Schustera o vyvraždění tzv. cikánského rodinného tábora v noci z 2. na 3. srpna 1944 a diskuse s romskou pamětnicí Máriou Kormanovou. (OVK ŽMP Praha, Maiselova 15, čas bude upřesněn.) Informace také na www.jewishmuseum.cz *žmp*

SNĚM TEREZÍNSKÉ INICIATIVY

Předsednictvo Terezínské iniciativy, zve své členy na sněm, který se koná ve čtvrtek 10. dubna 2014 v hotelu DUO, Teplická 492, Praha 9. Zahájení v 10.00 hodin, prezence od 9.15 hodin. *ti*

OBNOVENÉ PAMÁTKY

Projekt revitalizace židovských památek vstupuje do závěrečné fáze. Druhé kolo výběrového řízení na dodavatele expozic se hodnotilo 19. prosince 2013. S firmou Gema Art a. s., s., která ze tří uchazečů nabídla nejnižší cenu, byla uzavřena příslušná smlouva. I v této fázi projektu se jedná o náročný úkol: během šesti měsíců realizovat a nainstalovat deset expozic včetně počítačových a projekčních systémů. Pokračuje také výběr dalšího vybavení synagog a rabínských domů, zejména dobového nábytku a dekorací, které mají přispět k zachování historické atmosféry interiérů. Současně probíhají jednání s partnery projektu – místními úřady i organizacemi v jednotlivých obcích, které jsou ochotné se na provozu restaurovaných památek, organizování programů a zpřístupnění expozic podílet. Ve většině případů se z této strany FŽO setkává s pochopením a dobrou vůlí. Pokud se nestane nic nepředvídaného, budou všechny objekty slavnostně otevřeny zhruba v polovině letošního roku. *jd*

OBSAH

- Pietní shromáždění... **3**
- Sidry na tento měsíc **4–5**
- Osvětimská knihovnice
- rozhovor s Ditou Krausovou **6–7**
- Robert Jan van Pelt: *Obzor naděje* – o Rudolfovi Vrbovi **8–10**
- Památkáři* – hollywoodský film o uloupeném umění **11**
- Friuli Tagliamento*
- malá návštěva ve Furlánsku **12–14**
- Paměť rodiny Spirových* **15**
- Mladí lvi v kleci II* **16–17**
- Elie Wiesel: *Svítlání* **18–19**
- Informační centrum ŽMP **20**
- Izrael: *Pod hrozbou bojkotu* **21**
- Přehled tisku **22**
- Kalendárium **23**
- Kultura, zprávy inzerce **24–27**
- Zprávy ze světa **28**

Dne 27. ledna letošního roku si svět opět připomněl osvobození koncentračního tábora v Osvětimi. Stalo se tak před 69 lety, není to tedy kulaté výročí, to nás čeká až za rok. Nicméně i tak se na řadě míst po celé Evropě, ale také na dalších kontinentech, konala pietní shromáždění, která měla jednoznačný motiv – nejen připomenout začátek konce jedné z největších tragédií moderní historie, ale také upozornit obecně na problematiku lidských práv, xenofobie, rasismu a antisemitismu. A to je téma, kde se pověstné nůžky nebezpečně rozevírají, především v Evropě. Na jednu stranu zaznělo z mnoha proje-

vů – připomeňme zde především výborný proslav předseď Evropského parlamentu Martina Schulze v Bruselu –, že už nikdy nesmíme dovolit, aby se hrůzy holokaustu znovu opakovaly. Na druhou stranu se však starým kontinentem šíří opět otevřená nenávisť vůči Židům, ale i dalším skupinám, považovaným za cizorodé. A to jak na politické scéně, tak na veřejnosti, od akademické půdy až po obyčejné hospody. Pro ilustraci uvedme pár příkladů.

ŘECKO A MAĎARSKO

O situaci Řecku jsme referovali v minulém čísle *Rch*. Tato země nyní předsedá Radě Evropské unie a řecký premiér Antonis Samaras se – nejen kvůli tomu – rovněž účastnil bruselského pietního shromáždění. Ve svém projevu připomněl, že jeho vláda se otevřeně postavila projevům neonacismu. Ale politická strana Zlatý úsvit je stále zastoupena v řeckém parlamentu, i přesto že její předáci byli zatčeni pro podezření z účasti na vraždě levicového rappera Pavlose Fisa-se. Velká část řecké veřejnosti byla právě touto stranou stržena – jistě v souvislosti s dopady vlekoucí se ekonomické krize – do pastí populistických gest a neonacistických projevů. Existují obavy, že tahle tendence ještě vzroste, což se projeví ve výsledku letošních voleb do Evropského parlamentu.

Velmi složitá situace je i v nedalekém Maďarsku. Premiér Viktor Orbán a všichni političtí představitelé jeho země se veřejně distancovali od projevů neonacismu, rasismu a antisemitismu, v závěru loňského roku se dokonce přihlásili k historické spoluodpovědnosti své země za holokaust. Vláda vyhlásila rok 2014 za rok vzpomínky na genocidu maďarských

Židů, k níž došlo před sedmdesáti lety. Na druhou stranu však v ulicích maďarských měst stále pochoduje tzv. Národní garda, jejíž uniformy připomínají nechvalně známé nacistické oddíly a v médiích se objevují stále agresivnější projevy představitelů neonacistické strany Jobbik, která se i nadále těší poměrně velké podpoře maďarské veřejnosti.

Nedlouho poté, co vyvrcholily lednové akce k připomínce obětí holokaustu, došlo k otevřené roztržce mezi maďar-

EVROPSKÉ NŮŽKY

Pietní shromáždění v Bruselu a Osvětimi

skou vládou a jinak vždy velmi loajální maďarskou Federací židovských obcí Mazsihisz. Ta dokonce vydala oficiální prohlášení, že bude všechny státní akce k 70. výročí maďarského holokaustu bojkotovat. Ve svém prohlášení uvedla, že premiér Orbán by měl zastavit plánovanou výstavbu památníku obětí německé okupace v centru Budapešti, protože jeho symbolika svaluje odpovědnost pouze na okupanty, což neodpovídá historickým faktům. Mazsihiszu vadí také jmenování Sándora Szakályho ředitelem historického ústavu Veritas, protože před nedávnem označil první vlnu židovských deportací za „policejní akci proti cizincům“. Měl na mysli tragickou událost z roku 1941, kdy bylo 18 000 Židů, kteří uprchli do Maďarska, deportováno do ukrajinského Kamence Podolského, kde byli všichni zavražděni. Kontroverze doprovází i přestavbu budapeštského nádraží Józsefváros, odkud byly vypravovány transporty do Osvětimi, na památník šoa. Jeho ředitelka Mária Schmidtová s židovskými organizacemi nijak nekomunikuje, a tak je koncepce této instituce dost nejasná. Vrcholem je pak povolení, které vydaly maďarské úřady extremistické straně Jobbik, aby svůj letošní sjezd mohla uskutečnit v prostorách bývalé synagogy v Ostřihomi.

DEN PŘIPOMÍNKY OBĚTÍ

Vratme se ale k 27. lednu. Již jsme zmínili bruselské pietní shromáždění, které se odehrávalo v hlavním sále Evropského parlamentu, nesoucím jméno slavného virtuosa Jehudiho Menuhima. Vedle politických projevů zde byl dán prostor i k setkání s pamětníky a také dětskému divadelnímu představení na motivy Te-

rezína *Motyli zde nežijí*. Pro mnohé byla překvapivá i projekce interview slavného režiséra Clada Lanzmanna s Mauricem Rosselem, zástupcem Mezinárodního červeného kříže, který se v červnu 1944 účastnil ostudné návštěvy Terezína a nikdy nepřiznal své pochybení. I po téměř sedmi desetiletích se objevují stále nová a neznámá fakta a také neznámí hrdinové. V Bruselu byl letos takto „objeven“ Aristides Sousa Mendes, který působil jako portugalský konzul ve francouzském Bordeaux. Během pouhých deseti dnů v červnu 1940 vystavil, i přes zákaz své vlády, na 30 000 portugalských víz pro židovské uprchlíky,

kterým tak zachránil život. Tragické je, že zemřel v chudobě roku 1954 a jeho příběh se, i kvůli salazarovské diktatuře, dostal na veřejnost až v polovině 90. let.

ALARMUJÍCÍ FAKTA

Vzpomínková akce se konala samozřejmě i přímo v Osvětimi. Letos však byla doprovázena problémy – mnoho delegací, včetně té české, vedené předsedou Poslanecké sněmovny Janem Hamáčkem, nakonec nedorazilo kvůli počasí. Izraelskou delegaci měl vést předseda Knesetu Juli Edelstein, den předtím však po dlouhé nemoci zemřela jeho žena, se kterou žil již od dob sovětského disentu.

Mezinárodní den památky obětí holokaustu se stal každoroční významnou událostí. Mnozí politici – a to nejen v Evropě – promlouvají k veřejnosti o nutnosti boje proti nenávisti a všem formám intolerance, především proti antisemitismu. Většina z nich to dozajista myslí vážně a jejich projevy jsou míněny jistě upřímně. Stačí ale stále opakovat „nikdy více“ a zároveň ignorovat symptomy nenávisti v nejrůznějších formách? Prezident Evropského židovského kongresu Moše Kantor v Bruselu položil všem politikům otázku – myslíte si, že se po téměř sedmdesáti letech od konce války cítí Židé ve vašich zemích bezpečně? Asi ne. Svědčí o tom mimo jiné i výzkum FRA, agentury Evropské unie pro lidská práva, jehož výsledky jsou alarmující.

Dochází k paradoxní situaci – většina evropských představitelů jasně veřejně odsuzuje projevy nenávisti, ale ve většině evropských zemí k nim stále častěji dochází. Jak daleko se budou tyto nůžky dál rozevírat?

TOMÁŠ KRAUS

VAJIKRA (3M1,1-5,26)

„I zavolal Mošeho a mluvil s ním Hospodin ze stanu setkání, říká“ (3M 1,1).

Co asi způsobuje, že něčí tvář vyzařuje zvláštní charismatickou zář, již se liší od všech ostatních? Zamysleme se v této souvislosti nad původem Mojžíšových světelných paprsků (2M 34,29). (Někdy se tyto paprsky nesprávně nazývají „rohy“, neboť hebrejské slovo *keren* znamená buď paprsek, nebo roh; právě kvůli chybnému překladu zobrazil Michelangelo svého Mojžíše se dvěma rohy, jež mu rostou z čela.) Doufám, že se nám podaří zachytit jak podstatu „zářících“ lidí obecně, tak i jádro Mojžíšovy jedinečné osobnosti.

Druhá kniha Mojžíšova (*Šemot*) začíná veršem: „I zavolal Mošeho a mluvil s ním Hospodin ze stanu setkání, říká“ (3M 1,1), přičemž první slovo zní v hebrejštině Vajikra – On pozval, vyvolal. V tradičním textu je Vajikra psáno s malinkým alef na konci, takže to vlastně znamená vajiker – náhodou potkal, naskytl se mu. Raši to komentuje takto: „Slovo Vajikra je uvedeno před všemi (Božími) příkazy a prohlášeními, znamená projev lásky, jaký používají nebeští andělé...; ale prorokům modlářských národů se Hospodin zjevil výrazem dočasným a nečistým, proto je psáno ‚Když se Bilámovi Hospodin naskytl‘ (4M 23,4).“ Je zřejmé, že když Mojžíš zapisoval Tóru, kterou mu diktoval Bůh, byl příliš skromný, aby ve vztahu k sobě použil tak vznosný, dokonce andělský výraz pro Hospodinovo volání; proto napsal méně lichotivé Vajiker, ale původní Hospodinovo Vajikra uchoval alespoň tím, že na konec slova přidal maličké písmeno alef.

Midraš pokračuje ještě zajímavěji. Zobrazuje nebeskou scénu, kdy Mojžíš dopsal Pět knih a zůstalo mu ještě trošku nepoužitého Božího inkoustu, koneckonců Všemohoucí diktoval Vajikra a Mojžíš napsal poslední písmeno menší, než měl. Na závěr midraše čteme, že sám Hospodin vzal zbytek inkoustu a láskyplně ho vložil na Mojžíšovo čelo – a tak vznikly prorokovy „světelné paprsky“.

V pozadí tohoto prostinkého, ale krásného příběhu spočívá hluboká myšlenka: Chápeme-li inkoust, jímž byla psána Tóra, jako symbol Božích slov, tak Moj-

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC



Kresba Marc Chagall, 1931.

žíš nepřenesl do zapisovaného textu veškerý Boží inkoust. Za samotnými písmeny Tóry bylo mnohem víc, než prorok dokázal zprostředkovat ostatním. Jak vysvětluje Maimonides ve svém *Průvodci váhajících*, Mojžíš byl na nejvyšším stupni žebříku prorocství; jen on – a nikdo jiný z jeho současníků – dokázal porozumět Boží vůli. Mojžíš zapsal a vysvětlil (ústní zákon) tolik, kolik se domníval, že pochopí alespoň Jozue a starší kmenů, zbytek si nechal pro sebe. Aspekty Tóry, které si Mojžíš uchoval v sobě, ale napsal ani nesdělil ústně, symbolizuje midraš zbylým inkoustem, jež Hospodin oťrel prorokovi na čelo.

Většina lidí není taková, jak se zdá nebo jak by chtěla vypadat před ostatními. Snaží se je omráčit tím, co vědí a co zažili, koho znají. Nosí masku, aby zakryli svou duševní prázdnotu. Jsou jako čuník, kterého popisuje jiný midraš a který natahuje svá rozdělená kopýtka a křičí: „Podívejte se, jak jsem košer!“ Když se na to prasátko podíváte lépe, zjistíte, že košer stejně

není, protože nemá dvojí trávení, nepřezvykuje. Na základě tohoto midraše přirovnává jidiš úsloví člověka, který se snaží ohromit ostatní, k „chazir fissel košer“ (prasečímu kopýtku, které vypadá košer).

Existují ale také lidé, kteří jsou víc, než se zdají – jsou moudřejší a vnímavější, než sami sobě přiznávají nebo jsou ochotni či schopni ukázat ostatním. I oni nosí masku, ale proto, aby zakryli či umenšili své vědomosti a schopnosti. Jejich vnitřní moudrost však proniká na povrch právě v oné charismatické záři, stejně jako v případě Mojžíše byla duchovní a intelektuální síla taková, že tryskala ve světelných paprscích. **Rabín ŠLOMO RISKIN**

PÍSNĚ, KTERÉ SJEDNOCUJÍ

Jedním z vrcholů šabatové bohoslužby je *Anim zmirot*, píseň, která se zpívá na závěr musafu. Až ji příště uslyšíte, připomeňte si, že její nápěv je alespoň 900 let starý.

Když šábes končí, zpíváme žalm *Le Dovid boruch* – zná ho každý, kdo chodí na bohoslužby. Nejedná se jen o místní melodii, znají a milují ji Aškenázové po celém světě. Aškenázský i sefardský nápěv tohoto žalmu se hodně podobají a někteří lidé se domnívají, že právě to je důkaz, že jeho historie sahá až ke Druhému chrámu.

Další všeobecně známá melodie náleží ke *Kol nidrej*; lze ji nalézt v *Levuš* od rabiho Mordechaje Jaffého z Prahy (1530–1612): rabín podotýká, že to je „všeobecně přijímaná melodie“, kterou všichni chazaním znají. Uvádím jen tři příklady překrásných nápěvů z mnoha, které nám naši předkové předali; při jejich poslechu si připomeňme jejich věrnost tradici a inspirujme se jí.

Rád bych vám pověděl příběh, který ukazuje, jaký má hudba pro Židy význam. Vyprávěl mi jej kantor Moše Schulhof, který loni zemřel.

Týká se jednoho člověka, který přežil holokaust. Jmenoval se Chajim, vyrostl v Budapešti a zůstal tam i za války. Žil bídě, ale před okupací města německými nacisty v židovské čtvrti nějak přežíval. Pak dolehl i na Budapešť holokaust. Nacistům v masakrování pomáhali členové maďarské organizace

Šípové kříže. Židy nahnali do ghetta, odtud měli být deportováni do Osvětimi. Chajim se rozhodl, že na tohle čekat nebude, a uprchl na druhou stranu Dunaje do Budy, kde Židé nebydleli.

Nášel si pokoj v okrajové čtvrti, doufal, že nikdo nepozná, že je Žid, a tak se zachránil. Získal falešné doklady a tvrdil, že přijel z jižního Maďarska za prací. Sousedí si ho moc nevšímalí. Jen jeden mladík – jmenoval se László – se k němu choval jinak a Chajimovi připadalo, že se na něj dívá s podezřením. Když se s ním pokoušel dát do řeči, László odpovídal zdrženlivě a vyhýbavě. Chajim se ho bál a chystal se, že odejde a najde si jiné bydlení. Jednou si všiml, že ho mladík sleduje, a rychle zmizel v davu. Ale vrtalo mu to hlavou, protože László mu nijak zlý nepřipadal.

Nakonec došel k závěru, že ten muž je buď nacistický donašeč, nebo možná také Žid, který se skrývá. Ale jak zjistit pravdu? Stále se po očku se strachem sledovali. Jednou bylo strašlivé vedro a lidé z domu zůstali až do noci na ulici. Chajimovi se nechtělo s nikým mluvit a tak raději zůstal doma, i když se horkem málem udušil. Večer si všiml, že všichni se vrátili domů – kromě Lászla, který stál před domem a kouřil cigaretu.

Chajim se rozhodl, že tohle je ta pravá chvíle zjistit pravdu. Seběhl dolů a postavil se tak, aby ho László slyšel. Pak začal hvízdát melodii *Kol nidrej*. Jestli je László Maďar, ničeho si nevšímané, ale jestli je Žid, nějak se projeví.

László se podíval na Chajima jako na zjevení a začal také pískat. Oba měli v očích slzy. Pak řekl László: „Ojch a Jid“ (taky Žid). A vyprávěl Chajimovi, jak se ho bál, protože si myslel, že ho udá...

I když pocházíme z různých zemí a kultur a mluvíme různými jazyky, jedním z nejsilnějších pout, která nás spojují, je naše hudba, synagogální nápěvy. *Kol nidrej* se svou tklivou melodií je součástí našeho židovství. Ať Žid pochází z Londýna nebo z Moskvy, jakmile vstoupí do synagogy – která může být v New Yorku, Jeruzalémě nebo v Melbourne –, okamžitě tenhle nápěv rozpozná a přidá se k modlitbě, jako by byl doma.

BRYAN WOOD,

kantor Staronové synagogy
(Oba texty z angličtiny přeložila Alice Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – březen 2014

Staronová synagoga

28. 2.	pátek	večerní bohoslužba	17.24 hodin
1. 3.	sobota	ŠABAT ŠKALIM PEKUDEJ 2M 38,21–40,38; mf: 2M 30,12–15 hf: 2Kr 12,1–17 mincha	17.00 hodin
		konec šabatu, předvečer Roš chodeš adar II.	18.32 hodin
2. 3.	neděle	1. den Roš chodeš adar II.	
3. 3.	pondělí	2. den Roš chodeš adar II.	
7. 3.	pátek	večerní bohoslužba	17.35 hodin
8. 3.	sobota	ŠABAT HAFSAKA VAJIKRA 3M 1.1–5,26 hf: Iz 43,21–44,23 mincha	17.15 hodin
		konec šabatu	18.44 hodin
13. 3.	čtvrtek	předsunutý půst Esteřin	4.44–18.54 hodin
14. 3.	pátek	večerní bohoslužba	17.47 hodin
15. 3.	sobota	ŠABAT ZACHOR CAV 3M 6,1–8,36; mf: 5M 25,17–19 hf: 1S 15,2–34 mincha	17.30 hodin
		konec šabatu	18.56 hodin
		PURIM – MEGILAT ESTER	20.10 hodin
21. 3.	pátek	večerní bohoslužba	17.58 hodin
22. 3.	sobota	ŠABAT PARA ŠMINI 3M 9,1–11,47; mf: 4M 19,1–22 hf: Ez 36,16–38 mincha	17.40 hodin
		konec šabatu	19.07 hodin
28. 3.	pátek	večerní bohoslužba	18.09 hodin
29. 3.	sobota	ŠABAT HACHODEŠ TAZRIA 3M 12,1–13,59 mf: 2M 12,1–20 hf: Ez 45,16–46,18 mincha	17.50 hodin
		konec šabatu	19.19 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

V neděli 16. 3. šachrit a čtení Megilat Ester v 8.30 hodin, čtení Megilat Ester pro ženy v 11.30 hodin.

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14.00 hodin.

V sobotu mincha od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

Páteční večerní bohoslužby zde budou 7. 3. v 17.35 a 21. 3. v 17.58 hodin.

Vyjma uvedených, se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

V sobotu 1. března od 10.30 hodin ranní bohoslužba.

V sobotu 15. března od 14 hodin Purim pro děti, od 18 hodin purimová oslava se čtením Megilat Ester.

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

OSVĚTIMSKÁ KNIHOVNICE

Rozhovor s Ditou Krausovou

DITA KRAUSOVÁ (roz. Polachová) se narodila roku 1929 v Praze. Prošla Terézínem, Osvětimí, osvobození se dočkala v Bergen-Belsenu. Po válce se provdala za spisovatele Otu B. Krause a roku 1949 společně odjeli do Izraele. Vystudovala tam pedagogiku a angličtinu, které léta vyučovala v dětské vesnici Hadasim. Žije střídavě v Netanji a Praze a čínorodě pečuje o vydávání a propagaci knih svého manžela.

Ale i ona sama již vstoupila do literatury: její válečné osudy inspirovaly nedávno španělského spisovatele G. Iturbeho k napsání knihy Osvětimská knihovnice (v češtině ji loni vydalo pražské nakladatelství Akropolis v překladu Štěpána Zajace). Beletrizovaným (nicméně poučeným) způsobem v ní zpracovává fenomén dětského bloku v rodinném táboře v Osvětimi.

Paní Krausová, co bylo základem románu Osvětimská knihovnice?

Rodinný tábor v Osvětimi a dětský blok pod vedením Fredyho Hirsche. V bloku fungovala maličká knihovna a já byla tou knihovnicí. Bylo mi 14 a půl a dostala jsem za úkol hlídat knížky, půjčovat je, pamatovat si, co jsem komu půjčila, a dbát na to, aby se knihy v pořádku vrátily. Těch knih bylo tak dvanáct, Iturbe uvádí osm. Tituly si nepamatuji, jediná kniha, o které vím přesně, že tam byla, byl H. G. Wells *Dějiny světa*. Ostatní jsem zapoměla, takže autorovi jsem je říct nemohla, on si je vymyslel. Jen vím, že ty tituly byly dané dohromady úplně náhodou, nebyla to rozhodně četba pro děti.

Nikde není zaznamenáno, co tam bylo za knihy?

Antonio Iturbe se jistě snažil najít další zdroje. Vždyť když se na mě poprvé obrátil, měl už spoustu informací, dokonce sám cestoval do Osvětimi. Bohužel v té době mnoho z těch, kdo by si ještě knihy pamatovali, jako Avi Fischer nebo Jirka Frenkl, už nežili. Eva Merová si pamatuje, že tam byly Čapkovy povídky, ale to mi pověděla až potom, co *Osvětimská knihovnice*

vyšla. Ale Iturbe dobře zná světovou literaturu, zná i české autory, proto se v té pomyslné knihovničce objevil i Švejk. Iturbe miluje Švejka, má jich sbírku v různých jazycích.

Jak jste ty knihy v Osvětimi získali?

Dali nám je vězni, kteří byli v Osvětimi už dlouhá léta, hlavně Poláci. Vě-



Dita Krausová žije v Izraeli. Foto archiv.

děli o rodinném táboře, věděli, že tam jsou děti. Třídili zavazadla na rampě, a když tam našli nějakou knihu a zdálo se jim, že je česky, přinesli ji do našeho lágru, pro děti.

A byly ty knihy opravdu česky?

To si právě nepamatuju, ale myslím, že byly česky nebo německy. Víím, že jedna byla bez obalu, že to byly jen volné listy. Měla jsem knihy před sebou narovnané na prkénku a seděla jsem u nich. Před několika léty jsem nakreslila pro Jad vašem vnitřek dětského bloku pro výstavu, která pojednávala o dětech v koncentračních táborech. Ty dvě kresby tam visí dosud, vedle nich je fotka Fredyho Hirsche.

Podle knihy vás jako knihovnici vybral Fredy Hirsch.

On měl od Mengeleho dovoleno, že smí zaměstnat děti od 14 do 16 let jako služby. Tyhle služby pomáhaly starším *madrichim* s menšími dětmi, mezi vychovateli byl i můj pozdější manžel Ota jako služba mu byla

k ruce Dana Lieblová. Jiné služby třeba zametaly nebo pomáhaly při rozdělávání polívky. Fredy mi dal za úkol hlídat ty knihy, starat se o ně.

Měla jste nějaké „výpůjční hodiny“? A kdo ty knížky četl?

Půjčovaly se od rána až do odpoledne, do apelu, když byly děti uvnitř bloku. Pak jsme směli vyjít ven, na lagerstrasse, zaběhnout za rodiči. Ty knihy se vlastně nejen četly, ale byly také jediná pomůcka, kterou měli vychovatelé při vyučování. Neměli jinak ani tužky, ani papír, tabule, křídly, nic. Děti seděly na stoličkách ve skupinách, jedna skupina vedle druhé, u každé byl dospělý, vyprávěli jim něco, zpívali s nimi, hráli hry. Podle těch knih se menší děti učily písmenka. Řekli třeba nějakému děcku: „Zavři oči, ukaž prstem na stránku.“ Když prst spočinul na b, děti říkaly slova, třeba rostliny od b. Kdo řekl nejvíc slov, vyhrál.

Jak podle vás autor se skutečností zachází?

Dost autenticky, on hodně načetl, ale přesto tam má drobné posuny, má tam věci, které se těžko mohly stát, což on nemohl vědět. Vystupují tam skutečné postavy, hlavně Fredy Hirsch, Rudolf Vrba, mihne se tam Ota, je tam moje kamarádka Margit, která také přežila. Je tam popsán Vrbův a Wetzlerův útek. K tomu ani nemusel nic přidávat. V mém případě leccos přibásnil, aby byl příběh napínavý.

V knize je celý nápad s knihovnou nebezpečný. Byla jste si tehdy nebezpečí a své odpovědnosti vědoma?

Nepamatuju si případ, že bych musela knihy schovat nebo utajit. Pravda je, že vyučování bylo zakázané, proto se také celá činnost na dětském bloku vedla formou her, i když to často byla doopravdy forma výuky. Neměla jsem pocit, že dělám něco výjimečného.

Jak vzpomínáte na Fredyho Hirsche?

Jako na učitele tělocviku, člověka, který měl rád děti, a ty ho milovaly, měly ho jako vzor. Trošičku a laskavě se mu taky posmívaly, že neuměl dobře česky. Pro děti dělal všechno, co mohl.

V té knize mě třeba ruší to, že mu vykáme, tak to nebylo, my mu všichni

tykali, všichni jsme si tykali, i s učiteli. Také se mě autor nezeptal na židovská jména, dává tam česká jména, která nebyla typicky židovská.

Jak vás autor našel?

V Bejt Terezín se zeptal, jestli ještě žije někdo, kdo byl na dětském bloku. Dali mu jména, nejen moje, a jeho zaujaly ty knihy.

Fascinovalo ho, že to byla nejmenší knihovna na světě, španělsky se to tak mělo jmenovat, ale jeho nakladatel ho přesvědčil, aby tam byla ta knihovnice. Mě to zpětně taky zaujalo, nikdy jsem o tom takhle nepřemýšlela. Já španělsky neumím, četla jsem překlad. Ale když to psal, hodně jsme korespondovali e-mailem, ptal se a já odpovídala, ptal se na úplné podrobnosti.

Nevadí vám beletrizovaná forma?

Ani ne, i když myslím, že je vidět, že to je novinář, ne spisovatel. Ale jsem ráda, že to vyšlo, i když ta Dita v knize je neuvěřitelná hrdinka, to já nebyla, já byla jen jedna ze služeb.

Co si z dětského bloku nejméně vybavujete? Ruth Bondyová popisuje i drobné radosti, které děti v bloku zažívaly, divadelní scénky, hostiny z černého chleba, když měl někdo narozeniny, kresby na stěnách...

V mých vzpomínkách ty světlé chvíle nastaly, když Avi Fischer, jeden z *madrichim* a Otův kamarád, vystoupil na komín a spustil písničku, ke které se postupně přidaly všechny děti. Byla to francouzská melodie o skřivánkovi (*alouette*), kterého oškubeme. Nejprve krk, pak hlavičku, pak křídla a Avi dirigoval a přidával další a další části ptáčkovy těla a děti zpívaly s rostoucí vášní, až byl celý blok i s dospělými stržen s sebou. Děti často žadonily: „Avi, Alouette,“ a on se nenechal dlouho prosit.

Teď v březnu uplyne 70 let od likvidace části tábora. Vy jste nějak tušili, že se blíží konec, že Němci dali rodinnému táboru jen půl roku

„zvláštního zacházení“? Zaslechla jste, jak se o tom baví dospělí?

Ptáte se, jestli jsme tušili. Ne, my jsme netušili, my jsme to věděli. Mluvílo se o tom, ještě než zářijový transport odešel. Všichni o tom mluvili, ale Fredy žádal vychovatele, aby se o tom nezmiňovali před dětmi. Ale někteří věřili, že jelikož nám nechali vlasy, dali civilní šaty, neprošli jsme na rampě selekcí, a hlavně s námi nechali děti, že s námi přece jen mají jiné úmysly. To pak padlo, když šel zářijový transport do plynu. Od 8. března už nebylo pochyb. Vedle našich jmen byla písmenka SB, Sonderbehandlung a datum. Věděli jsme, že zemřeme v červnu. I děti to věděly. Po válce jsme se dozvěděli, že Němci nás takto drželi kvůli tomu, že nás chtěli ukázat delegaci Mezinárodního červeného kříže, která byla předtím v Terezíně – ta ale nedorazila, tak jsme pro ně ztratili cenu.

Ohledně smrti Fredyho Hirsche jsou dvě verze.

Ano. Podle jedné, rozšířenější, spáchal sebevraždu, aby se nemusel dívat, jak jsou jeho svěřenci zabíjeni během vzpoury, o které se uvažovalo.



Dětský blok rodinného tábora v Osvětimi na kresbě Dity Krausové.

Podle druhé ho předávkovali lékaři, aby se vzpoura nekonala.

Co si myslíte vy, byl by Fredy schopný vést vzpouru, při které by umíraly děti?

Fredyho úkol nebyl vést vzpouru, měl jen dát znamení svou píšťalkou. Já vím s určitostí, že Fredy nespáchal sebevraždu. Fredy nebyl člověk, který

by utekl od odpovědnosti. Naopak, vždycky na sebe odpovědnost bral.

V roce 1989 jsme byli s Otou v Terezíně, kde se konalo sympozium o rodinném táboře. Setkali jsme se tam s několika lékaři, kteří byli s Fredym ve vedlejším táboře, kde Němci shromáždili lidi ze zářijového transportu, než je odvezli do plynu. Vyprávěli nám, jak to bylo. Fredy byl velmi rozčilený a požádal tyto lékaře o něco na uklidnění, a oni mu dali větší dávku spacího prášku. Nechtěli ho otrávit, jen uspat. A ani se netajili tím, že chtěli zabránit, aby dal znamení píšťalkou a zahájil povstání. On jim Mengele slíbil, což taky dodržel, že je vyreklamuje z transportu do plynu. Kdyby bylo povstání, zahynuli by se všemi. Byli tři nebo čtyři a jeden lékařník, jménem Sand. Fredy upadl do hlubokého spánku a spal, když ho na nosítkách odvezli do plynové komory.

A samotný plán vzpoury – myslíte, že by nějakou naději měla?

Byl by to zoufalý pokus, který neměl vůbec žádnou naději. I kdyby se jednotlivcům podařilo uprchnout, Němci by je lehce chytili. A hlavně, všechny děti by byly zahynuly.

Jak zacházeli Němci se zbytkem rodinného tábora, s těmi, kdo do Osvětimi dorazili v prosinci 1943?

V červenci došlo i na nás. Ale na rozdíl od března, kdy šli až na zdravotníky a dvojčata, vybraná pro Mengeleho pokusy, do plynu všichni, tentokrát byla selekce, Mengele vybíral lidi na práci. Hlásit se mohli muži a ženy mezi 16 a 40 léty. Kolik jich bylo vybráno, přesně nevím, v mém případě to bylo dost dramatické, ale to by bylo delší povídání.

Když jsem po skončení války přijela do Prahy, zjistila jsem, že patřím k nejmladším, kdo se z Auschwitzu vrátili. Jen několik málo bylo o rok mladších. Ostatní takhle mladí a mladší, děti narozené po roce 1930, ty nepřežily.

ALICE MARXOVÁ

Robert Jan van Pelt OBZOR NADĚJE

S vyhlazením 3792 vězňů z rodinného tábora v noci z 8. na 9. března 1944 v Osvětimi, od kterého uplynulo právě sedmdesát let, úzce souvisí další výročí, které si připomeneme v dubnu. Za měsíc po zavraždění českých Židů a pod bezprostředním vlivem jejich tragického osudu uprchli z tábora Walter Rosenberg (Rudolf Vrba) a Alfréd Wetzler a o osvětimských zvěrstvech poté podali podrobnou informaci.

Historik architektury a přední odborník na vyhlazovací tábor v Osvětimi
ROBERT JAN VAN PELT (mj. spoluautor knihy *Osvětim, 1270 až současnost, která vyšla v českém překladu roku 2006*) v následujícím textu, psaném pro Rch, vzpomíná na Rudolfa Vrba (1924 Topolčany–2006 Vancouver). Jeho význam shrnuje z hlediska historie, z hlediska otázek, které si lidé v souvislosti se šoa neustále kladou, ale také z pohledu čtenářů velkých příběhů.

Před několika dny jsem si prohlížel starý adresář. Probíral jsem se kontakty, jež jsem od roku 2005 vpisoval do jeho řádků, poznámkami s novými adresami nebo změnami starých bydlíšť či s čerstvými údaji o číslech mobilních telefonů a e-mailech, které jsem vměstňoval na okraje linek té malé knížky. Provázela mě od počátku pracovní dráhy a pomalu už přestávala sloužit. Asi dvě třetiny zápisů zastaraly: často již neplatily, protože lidé, jimž patřily, se přestěhovali, ale také proto, že mnoho, až příliš mnoho políček se stalo soukromým památkem příbuzných, přátel, učitelů, kolegů, známých, a dokonce i studentů, kteří zemřeli. Jak jsem listoval stránkami, myslel jsem na to, že hodně těch lidí mělo dobrý život. Když jsem dospěl k předposlední sekci s písmeny V, W a X, narazil jsem na jméno a adresu skutečné legendy: Rudi Vrba, Toronto Road, Vancouver, British Columbia, Canada.

LEGENDA

Anglický výraz slova legenda se odvozuje z latinského slovesa *legere*, číst,

jeho přímým zdrojem je pak gerundium *legenda*, „co je čteno“, čímž se ve středověku, kdy toto slovo vstoupilo do anglického jazyka, mínilo to, co je hodno čtení, například životy výjimečných mužů a žen, kteří dosáhli svatosti nebo velikosti. Až v takzvaném „věku rozumu“ získalo toto slovo též význam neautentického či historii nedoloženého příběhu, především takového, jenž se předával tradicí z dávných dob



Rudolf Vrba v roce 1946. Foto archiv.

a obecně byl považován za historii. Rudi Vrba, narozený jako Walter Rosenberg, byl legendou v původním smyslu slova: jeho útěk z Osvětimi s Alfrédem Wetzlerem v dubnu 1944 a jejich zpráva o táboře jako o továrně na smrt vstoupily do dějin. Zpráva odhalila užaslému světu průmyslovou metodu a rozsah vyhlazování Židů, ale odstartovala také řetězec událostí, které na počátku července 1944 vedly k rozhodnutí regenta Miklóse Horthyho zastavit deportace zbývajících maďarských Židů do Osvětimi, a tedy k záchraně stovky tisíců životů.

Do mého života Vrba nevstoupil jako legenda. Předtím, než jsem ho poznal, jsem nečetl jeho vzpomínky ani jsem nevěděl o tom, co dokázal. Setkal jsem se s ním nečekaně před devětadvaceti lety, když jsem seděl v charlottesvilleském kině Vingear Hill a sledoval desetihodinový, kritiky velmi ceněný film o holokaustu. Promítání *Šoa* od Clauda

Lanzmanna tehdy změnilo můj život, právě díky němu se ze mě stal historik Osvětimi. Četl jsem, že *Šoa* není dokument o holokaustu, ale že to je „ztělesnění“ holokaustu. Žasl jsem nad tím, jak Lanzmann přiměl tu spoustu přeživších pamětníků, kteří ve filmu vystupují, aby na nejhorší dobu svých životů vzpomínali, a nejen to: dokonce ji znovu prožili ve vsí té hrůze, v tom zoufalství a opuštění. Deset hodin jsem sledoval zlomené muže.

Jediný svědek, jenž v *Šoa* hovoří, je jiný: Rudi Vrba. Pohledný, elegantně oblečený a vzdělaný muž, který ovládl scénu s úsměvem a dokonalou angličtinou. Když se objevil on, ukázal se širší pohled, který i uprostřed té nezměrné tragédie nabídl obzor naděje.

Vrbovo svědectví o vraždícím mechanismu v Osvětimi začalo klasickým bylo-nebylo způsobem. „Bylo tam místo nazývané rampa, kam přijížděly vlaky s Židy. Přijížděly dnem i nocí, někdy jen jeden, jindy pět denně, za všech možných koutů světa. Pracoval jsem tu od 18. srpna 1942 do 7. června 1943.“ Vrba zmínil, že během této doby viděl asi 200 vlaků. „Lidé ze všech konců přijížděli nepřetržitě na totéž místo a nikdo z nich neznal osud těch předchozích.“ Když jsem se díval na film a poslouchal příběh, který Vrba vyprávěl, připadala mi Osvětim jako místo spojené se zbytkem světa – i kdyby je s ním spojovaly jen ty jednosměrné vlaky. Zatímco ostatní přeživší mluvili o esesácích jako o téměř jiném živočišném druhu, Vrba při líčení toho, jak surově Židy při vystupování z vlaků tloukli, zmínil, že někdy při tom i po svém „žertovali“: „Zdravili například: Dobré jitro, milé dámy! Ráčily byste se, prosím, obtěžovat vystoupit?“

MODERNÍ ODYSSEUS

Ten člověk se mi líbil – hlavně tím, že dokázal překročit hranici mezi obětmi a pachateli a začal vysvětlovat tábor z perspektivy lidí, kteří tábor navrhli, postavili a „provozovali“. „Veškerá mašinerie smrti spočívala na jediném principu: že lidé ani nevědí, kam přišli, ani co je čeká. Měli bez jakékoli paniky a spořádaně vpochodovat do plynové komory. ... Pro nacisty platil zákon, že všechno musí probíhat v po-

řádku a bez potíží. Aby neztráceli čas.“ Jestliže mi ostatní přeživší zprostředkovali, jaké to bylo ocitnout se na rampě, Vrba mi něco sdělil o samotném táboře. V tomto směru znamenalo jeho svědectví jak méně, tak více než ta druhá: méně v existenciální síle, více v historické hodnotě. Jako historika, kterého fascinovala skutečnost táborů a příčiny, jimiž jsme tuto skutečnost mohli vysvětlovat, mě Vrbovo svědectví nemohlo nezaujmout.

Bylo jasné, že na rozdíl od ostatních přeživších neprožívá minulost v současnosti. Cítil se velmi dobře ve vlastní kůži, ve vlastní přítomnosti. Nefilmovali ho v Osvětimi, ale v New Yorku – napůl cesty mezi jeho domovem ve Vancouveru a Lanzmannovým domovem v Paříži. Ale mám dojem, že by mluvil stejně, i kdyby ho natáčeli v Osvětimi. Abych to řekl bez obalu: Vrba se toho ztělesňování mi-

člověk je zvíře vyprávějící příběhy. Jakmile jsou uspokojeny základní potřeby jako jídlo, ošacení a útočiště, jsou příběhy to nejdůležitější, co lidé dokážou vytvořit. Jak napsala Hannah Arendtová v pojednání o dánském vypravěči Isaku Dinesenovi, „příběh odhaluje smysl toho, co by jinak zůstalo nesnesitelným důsledkem čirých nahodilostí“. Abychom pochopili funkci příběhů v našich životech, je dobré vrátit se k *Odysseji*, která v západní literatuře nabízí nejstarší klíč k účelu a účinku vyprávění příběhů. Doporučuji přečíst si *Odysseu* znovu, protože Vrba je jako moderní Odysseus. Zpěv VII. a VIII. vypráví o tom, jak Odyssea poté, kdy jako jediný z celé posádky doplul na ostrov Faiékia, uvítá král Alkinoos. Když se přichozí představí jako „muž cizí, zkoušený těžce“, pozvou ho na hostinu. Slepý bard Démodokus baví přítomné písní o činech Odyssea a jeho

Hanna a vzpomíná, jak otec o tom, co prožil, nikdy nemluvil a že to byl v podstatě mlčenlivý muž. „Ale já jsem se ho vyptávala a vyptávala pořád dokola, až se mi podařilo z něj vymámit kousek po kousíčku pravdu, kterou mi nechtěl říct.“ A v bolestných a zdánlivě nekonečných scénách vidíme, jak Lanzmann nutí Abrahama Bombu, který přežil Treblinku, aby mluvil o strašlivé tragédii, která se odehrávala v tamní plynové komoře. Z Vrby nemusí Lanzmann jeho příběh nijak páčit a Vrba svou zkušenost nezpřítomňuje. Je jako Odysseus, který poté, co ho před vlastní příběh postaví pěvec, začne sám sebevědomě vyprávět králi Alkinoovi a jeho dvoru o svých strastiplných dobrodružstvích: „Tobě však vylíčím teď svůj návrat klopoty plný, který mi usoudil Zeus, když z trójské země se vracel.“

Kdyby byl jako ostatní přeživší, kteří hovořili v *Šoa*, možná by nebyl schopný podat tak souvislé a přesvědčivé svědectví o táboře smrti. Mohlo ho ochromit mlčení, a proč by si někdo dával práci s tím, aby z něj mámil takovéhle informace? A nebo by mluvil příliš dychtivě, a proč by měl někdo věřit mladíkovi, který říká věci, za jaké by se z pohledu tehdejšího posluchače nemusel stydět ani baron Prášil? Nedokážu posoudit svědeckou důvěryhodnost Alfréda Wetzlera, bohužel jsem ho nikdy neviděl, ve filmu ani osobně. Ale setkání s Vrbou, nejprve v *Šoa*, a pak i ve skutečnosti, mi napovídá, proč mu Dr. Oscar Neumann uvěřil, když začal vyprávět příběh o Osvětimi, příběh, který měl otřást světem.

Lanzmann prohlásil, že si myslí, že Vrba je pozoruhodný muž, ale pokud vím, jeho svědectví nijak nekomentoval. Domnívám se, že pro režiséra vůbec nebylo snadné toto svědectví do filmu zařadit, a je zajímavé, že do něj nevlozil nic o Vrbově a Wetzlerově neuvěřitelném útěku ani o jejich zprávě. Abychom byli spravedliví: Lanzmann použil Vrbovo svědectví týkající se události v Osvětimi před 7. dubnem 1944, tedy datem, kdy s Wetzlerem uprchli. Soustředil se tedy na prehistorii útěku a z tohoto období na tragický okamžik, kdy selhala myšlenka na vzpouře obyvatel českého rodinného

(pokračování na str. 10)



Příběh, který nutí uvažovat o věčném „co by se stalo, kdyby“... Likvidace rodinného tábora 8. března a 10.–12. července 1944 v Osvětimi-Birkenau představuje největší hromadné vraždy československých občanů v době druhé světové války. Ze 17 500 vězňů rodinného tábora přežilo pouhých 1294. Po březnovém vraždění se Rudolf Vrba a Alfréd Wetzler rozhodli uprchnout a podat zprávu o tom, co se v Osvětimi děje.

nulosti neúčastnil. Naopak: byl to rozený vypravěč. Prozradilo ho jeho podání bylo-nebylo úplně na začátku svědectví. Během celého vyprávění se vše, o čem mluvil, zdálo větší než ve skutečnosti a osvětlené jako na divadle: Osvětim, lidé, o kterých mluvil, dokonce on sám.

Prohlásit, že Vrba byl rozený vypravěč, je možná příliš prvoplánová a jednoduchá poznámka. Ale pro mě znamená hodně. Předně proto, že věřím, že

mužů v Tróji. „Tak pěl přeslavný pěvec – a Odysseus, slyše tu píseň, pohnutím proud slz zpod víček tváře mu máčel.“ Odysseus objevil význam svého vlastního života teprve poté, když ho Démodokus přeměnil v příběh.

SVĚDECTVÍ

Vraťme se k Vrbovi. Samozřejmě, že byl přeživší, ale nikoli jako Motke Zaídl nebo Abraham Bomba. Ve filmu *Šoa* vystupuje také Zaídlůva dcera

OBZOR NADĚJE

(dokončení ze str. 9)

tábora v předvečer jeho likvidace. Vrbovo vyprávění o tom, jak nedokázal iniciovat povstání českých Židů, patří k nejvýraznějším místům *Šoa*, neboť nabízí vidinu možnosti. Příběh je vlastně moralitou, jejímž jádrem je dilema charismatického Fredyho Hirsche, který byl vybrán jako potenciální vůdce povstání. Je to příběh, který nutí diváka *Šoa* uvažovat o věčném „co by se stalo, kdyby“.

„Přibližně koncem února 1944 rozšířili nacisté pověst, že české rodiny budou převezeny do jiného tábora, a to do jakéhosi Heydebrecku. Jako první opatření k tomuto kroku oddělili první transport od druhého a jednou v noci ho přemístili do karanténního tábora BIIa, do mého tábora.

Zašel jsem tedy za Fredym Hirschem a vysvětlil mu, že jedním z důvodů, proč přeložili jeho transport do karanténního tábora, může být i fakt, že ho celý 7. března pošlou do plynu. Zeptal se mne, zda to vím určitě. Ne, nevím, odpověděl jsem, ale je to velmi pravděpodobné, neboť neexistuje žádný signál, že by nějaký transport měl opustit Osvětim.

Upozornil jsem ho na mimořádné okolnosti. Poprvé tu existuje tábor, v němž lidé zůstali poměrně fyzicky zdatní a udrželi se i na určité morální výši – a ti jsou nyní odsouzeni k smrti, mají skončit v plynu, obvyklým způsobem tady praktikovaným. Vědí to, nikdo je nemůže oklamat. A právě teď nastal okamžik, kdy by bylo potřeba jednat! Museli by ovšem sami začít akci, i když i životy ostatních jsou přímo ohroženy, životy mužů ze sonderkommanda v krematoriu, které také Němci systematicky likvidují. A ti právě jsou ochotni připojit se k Čechům, jestliže přepadnou esesáky, dřív, než skončí v plynu. Fredy Hirsch

měl námitky. Byl velice racionální, podle jeho názoru by bylo nesmyslné, aby Němci šest měsíců pečovali o děti, krmili je mlékem a bílým chlebem a pak je strčili do komína.

Příštího dne mi jeden člen odbojové skupiny potvrdil, že určitě půjdou do plynu: sonderkommando dostalo uhlí, aby je mohlo spálit. Vědělo se přesně, pro kolik lidí, kdo přijde na řadu... Vše bylo přesně naplánováno! Takže jsem znovu zašel za Fredym a oznámil mu, že už není žádných pochyb – on i celý jeho transport skončí za osmačtyřicet hodin v plynové komoře.

Teprve teď ho předpadly starosti. Právil: „Co se stane s dětmi, jestliže povstaneme?“

... Bojové jádro čítalo asi třicet osob, ale nyní musela už veškerá opatrnost jít stranou. Kromě toho záviselo na tom, zda... Kdyby došlo k věci, mohly i stařeny zvednout kámen. Těžko šlo předvídat, kdo všechno by byl bojoval. Ale bojové jádro muselo být připraveno a muselo mít vůdce. Zřejmě maličkosti, ale důležité.

Fredy se mě zeptal: „Jestliže se vzbouříme, co bude s našimi dětmi? Kdo se o ně postará?“ Odpověděl jsem: „Jisté je jenom jedno – neexistuje žádné jiné východisko. Zemřou tak jako tak. Určitě. Na tom nikdo z nás nemůže nic změnit. Něco však udělat můžeme! Kdo také půjde do hrobu, kolik esesáků zabijeme, na jak dlouho se nám podaří zablokovat mašinerii smrti! Nemluvte už o tom, že by se v průběhu boje mohl některým z nás podařit útek, že bychom se mohli pokusit o průlom z tábora, vždyť kdyby vypukla vzpoura, mohli bychom se zmocnit i nějakých zbraní!“

Hirsch si vzal hodinu na rozmyšlenou, a když se Vrba vrátil, byl už v křečích po otravě, už nemohl jednat. Současně se vedení odboje nedokázalo rozhodnout, zda podpoří české

Židy, kdyby přece jen k něčemu došlo. „Dali mi chléb pro české Židy. Chléb a cibuli,“ vzpomíná Vrba.

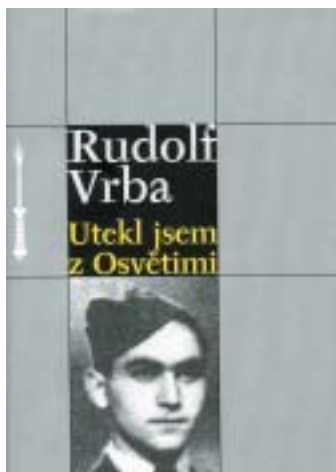
„KDYBY“

Když představa vzpoury selhala, Vrba se rozhodl utéct. „Byl jsem totiž přesvědčen, že všechno to v Osvětimi bylo možná jednak proto, že oběti sem přicházely, nic netušily o svém osudu, a jednak... kdyby se o tom venku něco vědělo... ale já bych řekl... že nikdo nic nevěděl. V tom byl celý ten problém! Věřil jsem, že dozví-li se pravdu, v Evropě a především v Maďarsku, odkud počínaje květnem – a to jsem věděl přesně – měli deportovat do Osvětimi milion Židů, že se venku zdvihne vlna odporu a přinese Osvětimi záchranu.“

Šoa neříká nic o jeho a Wetzlerově úžasném útěku, nic o jejich svědectví v Žilině, nic o tom, jaké spory vyvolal ohlas – nebo nedostatek ohlasu – na jejich zprávu u vedení maďarských Židů na konci dubna, když už se chystaly maďarské deportace do Osvětimi; nic o ohlasu – nebo nedostatku ohlasu –, jaký zpráva vyvolala u spojeneckých vlád a vedení leteckých sil v době, když už byly schopny poslat nad tábor bombardéry. Neříká nic o všech těch „kdyby“, která Vrbův příběh a studie o Vrbovi neustále vytvářejí. *Šoa* nijak nenaráží na skutečnost, že na rozdíl od ostatních přeživších, kteří ve filmu vystupují, byl Vrba legendou už v době, kdy ho Lanzmann natáčel. Jsem za to vděčný, protože takto jsem se s ním mohl seznámit jako s obyčejným smrtelníkem a zamilovat si ho – ne jako legendu, která dokázala výjimečné činy, jež spustily řetězec příčin a následků, které zachránily spoustu životů, ale jako někoho, kdo obohatil můj život i životy tolika lidí, kterým učarovalo jeho vypravěčské kouzlo.

Na tohle všechno jsem myslel, když jsem odložil svůj adresář z pracovního stolu a vsunul jej do knihovny, hned vedle svazku Rudiho vzpomínek.

(Z angličtiny přeložila Alice Marxová; úryvky z přepisu filmu *Šoa* jsou citovány z překladu Tomana Broda, jež roku 2011 vydalo nakl. Prostor, a úryvky z *Odyseje* z překladu Otomara Vaňorného; mezititulky dodala redakce.)



Obálka českého vydání v nakladatelství Sefer.

PAMÁTKÁŘI

The Monuments Men – hollywoodský film o uloupeném umění

V článku *Zločin se vyplácí* (viz *Rch* 12/2013) jsme referovali o tzv. Gurlittově sbírce, ale v závěru také o činnosti našeho Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí druhé světové války a jeho úsilí vyhledávat umělecká díla, konfiskovaná za války nacisty. Zmínili jsme se také o tom, že tohle téma by vydalo na detektivní román či hollywoodský trhák a že se jeden takový právě připravuje. V těchto dnech vstupuje i do českých kin pod trochu nemotorným a zavádějícím názvem *Památkáři*.

THE MONUMENTS MEN

Zprávy o tom, že nacisté v okupované Evropě drancují a loupi umělecká díla, která chtějí buď využít pro své propagandistické cíle, nebo zničit jako projevy degenerace, se dostávaly ke Spojencům již od začátku války. V červnu 1943 schválil americký prezident F. D. Roosevelt vytvoření komise pro ochranu a záchranu uměleckých památek ve válečných oblastech, známou pod anglickým názvem Commission for Protection and Salvage of Artistic and Historic Monuments. Jejím předsedou se stal soudce Nejvyššího soudu Owen J. Roberts.

Jak píše Jiří Kuchař ve své dvoudílné knize *Hitlerova sbírka v Čechách*, vydané již před pěti lety: „Členové Robertsovy komise, nazývaní dnes The Monuments Men, tvořili mnohonárodnostní skupinu 345 mužů a žen, která působila v různých armádních sekcích. Mnozí z nich byli ředitelé muzeí, pracovali jako kurátoři, kunsthistorici nebo učitelé. Většina se znala ze studií, mezinárodních kongresů a odborných seminářů. Teď se potkávali znovu, oblečení do uniforem americké armády, aby na více či méně neznámých místech západní Evropy zachraňovali artefakty, které předtím znali jen z přednáškových sálů.“

Literatura faktu se těší nejen u nás velké pozornosti čtenářů. V poslední době jsou to především tituly Romana Cílka nebo filmového a televizního publicisty Stanislava Motla. Tematika nacistických loupeží byla zpracována již mnohokrát, samozřejmě nejen u nás.

V odborných kruzích jsou známa především díla Kennetha Alforda, Héctora Feliciana či Lynn Nicholasové. Na vlně trochu jiného módního zájmu se svezla kniha Roberta M. Edsela s názvem *Záchrana Da Vinciho*, která ovšem nepojednává o tajemných šifrách, nýbrž právě o uloupených uměleckých dílech. Kniha se stala přesto bestsellerem, stejně jako druhý titul tohoto autora *The Monuments Men*, který u nás vyšel před třemi lety pod názvem *Po stopách nacistických pokladů*.

AUTENTICITA I KLIŠÉ

A právě po tomto titulu sáhl George Clooney jako po vhodné látce k filmovému



Scéna z filmu *Památkáři*. Foto archiv.

zpracování. Jaké bylo jeho překvapení, když zjistil, že hlavní postava příběhu, poručík Frank Stokes (ve skutečnosti George Stout) je jeho vzdáleným příbuzným. Nejen proto se ujal režie, spolupráce na scénáři a produkce, ve filmu *The Monuments Men* si zahrál i hlavní roli. Přestože se jedná o faktografický příběh, který si potrpí na co největší detaily, neubrání se tvůrci sladkobolnému hollywoodskému nádechu. Některé sekvence v úvodu jsou téměř citacemi slavných *Sedmí statečných*. Nás nicméně zajímá, jak si autoři poradili s tématem konfiskace židovského majetku. A je třeba říci, že dobře. Na scénáři totiž pracovali i odborníci z londýnské Looted Art Commission, kteří dodali přesná fakta. Hrdinové příběhu tak procházejí nejen vyloupenými pařížskými židovskými domácnostmi, ale nacházejí i sklad věcí podobný tomu, který známe z fotografií pražské Ústředny pro židovské vystěhovalce. Nepří-

mo se také zmiňuje osud Židů v osobě vojína Sama Epsteina (v realitě Harryho Ettlingera) nebo při rozhovoru poručíka Stokese s nacistickým velitelem. Několikrát jsou zmíněny i sbírky židovských sběratelů, například Rothschildova. Film se veskrze drží autentických postav i faktických reálií. Snaha o věrnou rekonstrukci je patrná i v samém závěru filmu (neodcházejte při titulcích!), kdy se objeví dobové fotografie, a teprve tehdy divák zjistí, že některé filmové obrazy byly do detailu komponovány přesně podle nich.

K rozporuplným momentům tak patří jen některá hollywoodská klíše (například pokus o milostný románek), ale především celkové vyznění filmu – památkáři splnili svou misi a nakradené umělecké poklady lidstva, i za cenu několika obětí na životech, zachránili. Na rozdíl od soupeřící jednotky Rudé armády je navíc navrátili původním vlastníkům. Závěrečná scéna – mimochodem prošedivělého Franka Stokese zde hraje Clooneyho strýc Nick – je pak patetická přesně podle klasického amerického receptu. My však víme, že happy end se – alespoň v našem případě – ve skutečnosti nekonal. Ještě po sedmdesáti letech nejsou mnozí potomci těch, kterým byla zabavena nejen umělecká díla, schopni domoci se restituční spravedlnosti. Nemluvě o tom, že obrovské množství uměleckých předmětů nebylo komu vrátit.

POSLEDNÍ VELKÝ PŘÍBĚH

The Monuments Men měli velké ambice stát se jedním z největších trháků a kandidátů na Oscary. Nejen kvůli Clooneymu a jeho čtyřlodi, pozoruhodné je i další hvězdné obsazení – Matt Damon, Cate Blanchettová, Bill Murray, John Goodman, ale i Jean Dujardin známý z němeého oscarového snímku *Umělec*. Přijetí na Berlinale v únoru však nebylo nijak zvlášť nadšené. Uvidíme, co o filmu napíšu čeští kritici. Platí však i nadále úvaha z našeho zmiňovaného článku – i přes některé výhrady může snímek sehrát velmi pozitivní roli při pátrání po uloupených uměleckých dílech, které probíhá dodnes. Jak jsme totiž napsali – tohle téma je na detektivní román či hollywoodský trhák. Ale platí i to, co uvádí český distributor filmu – tohle je možná poslední velký příběh druhé světové války, který ještě nikdo nikdy nevyprávěl. **TOMÁŠ KRAUS**

FRIULI TAGLIAMENTO

Malá návštěva v západní části italského Furlánska

Civitate Forum Iulii, město na severu Itálie, kterému svoje jméno propůjčil Julius Caesar, když ho v 1. století př. n. l. založil, se dochovalo až do našich časů. Dnes se jmenuje Cividale del Friuli a zdálo by se, že se ke svému zakladateli už nehlasí. Ale tak to není. Friuli neboli Furlánsko, oblast ležící při hranicích s Rakouskem a Slovinskem a zasahující až k Jaderskému



Pontebba. Foto archiv.

moří, svůj název odvozuje právě od Fora Iulii. Někdy v 6.–8. století, za vlády Langobardů, z něho vznikl termín Friuli, kraj města Caesarova.

Po dálnici, vedoucí z rakouského Villachu, projedeme Friuli rychle – za hodinku a půl, maximálně za dvě od překročení italské hranice už můžeme být v Terstu nebo v Benátkách, případně v Bibione či v Lignanu nebo jiném letovisku na pobřeží. Vždyť je to jenom něco málo přes 200 kilometrů. Ale zejména na dálnici je užitečné si připomenout, že když člověk zastaví, už tím se hodně získá. V Itálii to funguje dvojnásobně – *due volte tanto*. Ale zastavit nestačí. Je třeba odbočit.

PONTEBBA

Dálnice vede tunely a mosty pod obrovskými masivy Alp dolů, do Itálie, a všude kolem ní, sotva překročíme hranici, je Friuli. Historici spočítali, že tudy během nám známé historie prošlo víc než čtyřicet velkých invazí. Národy všeho druhu a DNA se po tisíciletí vypravovaly z vnitrozemí na Apeninský poloostrov, aby tam užily trochu slunce a pohody, které jim domácí pralesy, tundry a stepi poskytovaly jen v omezené míře. Mnozí kočovníci se tam i usadili, hodně toho zapálili a poškodili, občas se něco i naučili a postavili, až jim to zase pobořil jiný, čerstvější nájezd. Od Caesarových dob si však oblast udržuje latinskou kulturu i řeč; furlanština je jedním z dodnes dochovaných rétoro-

mánských jazyků, který v oblasti používá (vedle italštiny) necelý milion obyvatel.

Pokoušení odbočit na Pontebbu pár kilometrů za hranicemi je velké. Je to první městečko s piazzou, cappuccinem a grappou, třemi veličinami, které mají zásadní význam pro italský ráz i atmosféru každého místa. Jeho prosperita byla závislá na dráze

a různých clech, kterým podléhalo dovážené i vyvážené zboží. Tomu všemu odzvonilo na konci minulého století, kdy se Itálie stala součástí jednotného celního prostoru Evropské unie. Rozlehlé nádraží se vyprázdnilo, víc než polovina obyvatel se odstěhovala za prací jinam a z Albergo Caffé Vecchio na via Roma odletěla mluvící kavka. Léta vítala hosty svým „Come stai“ a pak se jednoho dne místo ní objevila fretka v akváriu.

Pokračujme ale ještě pár kilometrů po autostrádě. Po nějaké půlhodince hory před předním sklem automobilu zmizí a místo nich se na všechny strany rozprostírá rozsáhlá, jen nepatrně zvlněná rovina, kterou vede Tagliamento zvolna své stříbrně šedé horské vody na cestě k moři. Tady, u sjezdu Osoppo – Gemona už odbočit, chceme-li se do Friuli opravdu podívat, musíme.

GEMONA

Na samé hranici Alp, které v celé rozsáhlé části Furlánska, sahající až k moři, vytvářejí fantastické pozadí a současně oddělují dva různé světy, střední Evropu a Středomoří, leží uprostřed vinic a sadů Gemona, městečko s tē-

měř dvoutisíciletou historií. Je známá svojí pozoruhodnou románsko-gotickou katedrálou z konce 13. století, padesát metrů vysokou středověkou zvonící a také obrovskou sochou sv. Kryštofa, patrona poutníků, který se v horách a jejich okolí těšil vždy velké úctě. Kdysi tu také existovala (od roku 1395) menší židovská obec, která však zanikla ještě dříve, než byli Židé roku podle výnosu z roku 1777 z území kontrolovaného Benátek (s výjimkou Benátek, Verony a několika dalších míst) vyhnáni.

Většina lidí si ale v souvislosti s Gemonou vybaví především ničivé zemětřesení, které v květnu 1976 město spolu se sousedními obcemi Venzona a Osoppo z větší části změnilo v trosky, zabilo 984 osob, zcela zničilo 18 000 domů a poškodilo desítky dalších obcí v širokém okolí. Slabé otřesy půdy byly tehdy zaznamenány i v Čechách.

Neštěstí vyvolalo mimořádnou vlnu solidarity nejen v Itálii, ale i v sousedních zemích. Díky ní bylo možné přistoupit k velkorysě obnově zničených historických památek i celých měst. V ruinách lidé označovali kameny a cihly podle budov, ze kterých pocházely, a ty pak byly, pokud to bylo jen trochu možné, použity při rekonstrukcích domů a ulic. Díky citlivému přístupu

během stavebních prací dnes Gemona působí stejně starobyle a autenticky jako před katastrofou.

V kavárně s výhledem na protější katedrálu si u skleničky prosecca nebo vína z nedalekých Colli Orientali může návštěvník trochu



Gemona: obnovená katedrála. Zvonice zničená zemětřesením byla znovu postavena. Foto archiv.

uspořádat v hlavě, co viděl. Ve veřejné promítací síni poblíž stále běží několik skvělých dokumentů o pohromě, lidech, kteří ji přežili, i o těch, kdo přišli na pomoc. Většina domů, jak při pochůzkách městem zjistíme, má za oknem nebo ve výlohách fotografie připomínající, jak to tu před třiceti osmi roky vypadalo. Na fasádách pak mnoho tabulek hlásí, kdy, jakým nákladem a čím přispěním byla stavba

obnovena. Hrad, jak dosvědčuje jeřáb vznášející se nad jeho věží, je stále ještě ve výstavbě.

Troufám si tvrdit, že i skeptika, pesimistu, a dokonce i mrzouta se zmoc-



Zidovský hřbitov v San Daniele. Foto archiv.

ni, když už ne v ulicích, tak určitě v kavárně pocit, že všechno ještě není tak marné a beznadějně, jak se občas zdá. Velkými okny kavárny je vidět, že Gemona není skanzen ani místo duchů, že je to městečko, které odmítlo zemřít a zmizet z povrchu země, protože existují jisté možnosti...

Pro pokračování úvah metafyzickým směrem je výhodné si objednat cappuccino, dolce a grappu, grappu di Gemona. Sedmimetrový patron poutníků za oknem má pro ni pochopení.

TŘI CESTY

Jsou celkem tři možnosti, jak z Gemony pokračovat dál. Můžeme se vydat k východu přes Colli Orientali a malé vinařské obce na Cividale a potom podél slovinské hranice k Terstu. Druhá cesta je centrální: přes Udine, statisícové hlavní město celé oblasti Friuli-Venezia Giulia, okolo pevnosti ve tvaru hvězdy Palmanova, postavené Benáťany na sklonku 16. století, a přes Aquileiu do Grada, skrytého v laguně Marano. Anebo jako třetí možnost se můžeme přidržet řeky Tagliamento a navštívit místa, ležící kolem jeho někdy i tři kilometry širokého toku až k pobřeží, kde se poblíž Bibione vleývá do Jaderského moře. Tahle část Friuli je celkem opomíjená a vůbec méně známá. Ale je také známo, že malá města jsou často hodně zajímavá a také vlnitější než centra oblastí a krajů s celou svojí slávou a množstvím turistů. Příznivci komornějších poloh cestování, mezi které se počítáme, se rozhodnou pro tu třetí možnost. To ale neznamená, že se někdy příště po obou zbýva-

jících trasách nevydáme. Vždyť Friuli je v podstatě venkovský kraj.

PODĚL TAGLIAMENTA

Pokud hledáme v této oblasti židovské památky, pak si na své moc nepřijde. To bychom se museli vypravit do Gorizie a ovšem do Terstu, který se ale už do Friuli doopravdy nepočítá.

Ale například San Daniele, vzdálené slabých 20 kilometrů od Gemony, v 17. století centrum protestanství pod Alpami se známou barokní katedrálou, jednou z nejstarších knihoven v Itálii, kostelem s freskami Pellegrina da San Daniele a Gemonskou bránou, projektovanou roku 1579 samotným Andreou Palladiem, docela zajímavou židovskou minulost má.

Židé tady žili od začátku 15. až do 20. století. V 18. století si postavili sy-



Casa Dipinta ve Spilimbergu. Foto Jiří Daniček.

nagogu a mohli si založit i vlastní hřbitov. Navíc nemuseli žít v ghettu. Živili se jako lékaři, obchodníci i řemeslníci a vycházeli se svými křesťanskými sousedy, jak prameny uvádějí, celkem slušně. To se změnilo poté, co město přešlo z pravomoci starobylého aquilejského patriarchátu pod přímou správu Benátek. Už vzpomenuť výnos z roku 1777 způsobil, že mnozí Židé museli odejít do exilu. Kolem roku 1930 za zhoršující se situace opouštějí městečko poslední „Ebrei“, členové v Itálii rozvětvené rodiny Gentilli. Synagoga, poničená a vypleněná už během první světové války, chátrala a nakonec byla zbořena v roce 1969. Hřbitov za městem ještě existuje, nejstarší náhrobek Ester di Baruch Luzzatto je z roku 1742.

V osmítisícovém městečku se najde zajímavostí poměrně dost. A přece proslulo široko daleko především díky

svému prosciutto crudo stagionato, šunce, která je pojmem po celém Apeninském poloostrově. Za svou jedinečnou chuť, jak uvádí literatura, vděčí třem věcem: italským prasatům, soli a zejména mikroklimatu v okolí San Daniele. Židovský turista si z těch ingrediencí může s dobrým svědomím dopřát celé dvě.

SPILIMBERGO

Takto posilnění překročíme Tagliamento. Po půl hodině cesty stojíme před branami dvanáctisícového Spilimberga, a jestli o San Daniele můžeme říci, že je zajímavé, pak nezbývá než Spilimbergo prohlásit za krásné – přestože také těžce utrpělo za zemětřesení v roce 1976. Co se opravit dalo, je už opraveno, a je znát, že si místní svých památek o to víc považují.

Osou historického středu je Corso Roma, do kterého se vstupuje Západní branou a které lemují středověké domy a malé paláce. Zavede nás přes Piazza Garibaldi (která nesmí chybět a také nechybí v žádné italské obci) až na rozlehlou Piazza del Duomo, jejíž celou jednu stranu uzavírá rozložitá katedrála ze 13. století. Cestou si můžeme prohlédnout renesanční fresky na fasádě Casa Dipinta (Malovaného domu). A stále to ještě není všechno. Dále je tu nedaleko hrad, postavený nad řekou, o kterém existuje písemný doklad z roku 1120. Renesančně ho jeho majitelé přestavěli v 16. století a dva z jeho paláců nechali ozdobit barevnými malbami.

Na malém návrší nad městem byl někdy v 16. století postaven tzv. Horní palác. Z jeho nádvoří je nádherný vý-



Spilimbergo, výhled od Horního paláce. Foto JD.

hled na hory v pozadí, na údolí Tagliamento, na celou úrodnou pláň až k Udine a slovinským kopcům.

Před šestnácti stoletími přihlížel Attila z nedalekého vysokého kopce, který mu podle legendy navršili Hu-

FRIULI TAGLIAMENTO

nové svými přílbami, jak hoří čtvrté největší město římské říše Aquileia a celý kraj propadá zkáze. Významné místo v ponuré hierarchii vrahů a ničitelů země i lidí Attila sice získal, ale nad Itálií trvale nezvítězil. Hunové se dvacet let po smrti svého „tatíčka“, jak se jméno Attila překládá, zcela vytratili z historie a kromě špatné pověsti po nich nezůstalo nic. Zatímco Friuli...

VALVASONE A VILLA MANIN

Valvasone je ještě menší (2500 obyvatel), ještě půvabnější a ještě více naplněné kostely, paláci a zajímavostmi než obě předcházející města na březích Tagliamenta dohromady. Nebo skoro. Zachovalo si svůj středověký a venkovský charakter v míře, která ani v Itálii není zcela běžná. Je plebejské i aristokratické zároveň, a jak uvádí průvodce, jde o „jeden z nejkrásnějších příkladů středověkého urbanismu v západním Friuli“. Hrad z počátku 13. století, později renesančně přestavěný, je plný fresek. Pozoruhodné jsou zejména nástěnné malby ze 14. století se světskými náměty, které se na freskách z tohoto období téměř neobjevují. Na hradě se rovněž nachází bohatě vyzdobené divadlo ze století osmnáctého. Je celé, stejně jako fresky a štuková výzdoba v palácích, pozorně a citlivě restaurováno.

Attilu může ve Valvasone zastoupit Napoleon Bonaparte. Rozprášíl – ještě jako pouhý generál – roku 1797 v okolí města rakouské oddíly, a poté se ve valvasonském hradě navečeřel a přespal tu.

Je vůbec zajímavé, kolik měst a budov v Itálii se pyšní tím, že v nich Bonaparte povečeřel a přespal. Někde dokonce, jako například v nedaleké Ville Manin u Codroipa, pietně uchovávají a vystavují postel, ve které Napoleon spolu s Joséphine de Beauharnais nocoval téměř dva měsíce. Kdyby si dal někdo práci a sečetl všechna místa a zejména noci, které odvážný Korsičan v Itálii prospal, došlo by se nepochybně k astronomickému číslu.

V sídle posledního benátského dóžete Ludovika Manina za řekou Tagliamento, pouhých 15 kilometrů od Val-

vasone, tuto část cesty po Friuli uzavře. Vpravo zůstává San Vito se svou zdálky viditelnou 76 metrů vysokou štíhlou kampanilou, kterou začali



Valvasone, výzdoba historického divadla. Foto JD.

místní stavět jako románskou a dokončili roku 1491 v renesančním čase. Ve vzduchu už je cítit moře, nahořklý sláný vzduch maranské laguny. Villa Manin – tady je možná dobré připomenout, že villa v italském a vlastně původně antickém slova smyslu nemá nic společného se středoevropskou vilou, nebo dokonce vilkou – je monumentální architektonický komplex, postavený v 16. století a dále rozšiřovaný o obytné i hospodářské budovy. Napoleon tady nejen spal, ale i připravil a podepsal dohodu, která udělala poslední tečku za osmi sty léty nezávislosti benátské republiky, slavné Serenissimy. Bonaparte ji předal Rakousku výměnou za Belgii.

DANIELE MANIN

Židovských památek, jak už bylo řečeno, v téhle části Friuli opravdu moc není. Existuje však příběh, který se ke jménu Manin i samostatnosti města na laguně, které po staletí Fur-



Villa Manin, foto JD.

lansko ovládalo, vztahuje a překvapivě má židovské pozadí.

Vzbuření rakouských italských provincií v Itálii v roce 1848 a následující válka, která spadá do bojů risor-

gimenta (hnutí za sjednocení Itálie) a trvala celý rok a půl, nepřinesly ještě snahám Italů o vlastní sjednocený stát úspěch. Rakušané se v Itálii udrželi, mimo jiné díky maršálu Radeckému z Radče, pro kterého jako poctu za dosažená vítězství složil Johann Strauss slavný *Radeckého pochod*.

Benátky, které se k povstání záhy přidaly – a v odporu jako poslední vytrvaly, mají z té doby jiného hrdinu. Je jím Daniele Manin. Pocházel z židovské rodiny Medinů původem z Verony, která po přestupu na katolickou víru začala používat příjmení svého kmotra, bratra posledního benátského dóžete Lodovika Manina.

Daniele brzy proslul jako skvělý advokát, který se však pro svou podporu snah o obnovení nezávislosti benátské republiky dostal až do rakouského vězení. Odtud ho vysvobodilo lidové povstání, které v březnu 1848 Rakušany z Benátek vyhnalo. Byla vyhlášena republika San Marco a Daniele Manin byl zvolen do jejího čela. Odvaha, pevnost a inteligence, s níž obránci Benátek pod Maninovým vedením čelili rakouským silám, jim získala úctu a obdiv celé Itálie. Poté co bylo piemontské království poraženo a přistoupilo na rakouské podmínky, jež obnovily status quo na Apeninském poloostrově, zůstaly Benátky posledním osamoceným ostrůvkem odporu. Po dlouhých sedmnácti měsících obléhání, kterému čelily důstojně a statečně, nakonec vysílené hladem, cholerou a ustavičným bombardováním z těžkých obléhacích děl podlehly.

Maninovi se podařilo při jednáních prosadit čestné podmínky kapitulace. Město bylo uchráněno nejhoršího a on sám s několika vůdci povstání mohl odejít do emigrace. Zakrátko potom maršál Radecký „za salv děl z válečných lodí a dunění zvonu baziliky svatého Marka“ převzal zlaté klíče od městských bran.

Daniele Manin se už živý z francouzského exilu nevrátil. Ale v roce 1868, dva roky poté, co Rakušané Benátky definitivně vyklidili, byly jeho ostatky dopraveny z Francie do rodného města, přivezeny ve slavnostně vyzdobené gondole na hlavní benátské náměstí a uloženy v bazilice sv. Marka.

JIRÍ DANÍČEK

PAMĚŤ RODINY SPIROVÝCH

Co se našlo ve věžičce českokrumlovské vily

V květnu 1894 se stala v Českém Krumlově důležitá událost. Při dokončení stavby vily Ignaze Spira (1817–1894), místního velkopodnikatele v oboru papírenství, byly v makovici věžičky vily umístěny dokumenty, které měly uchovat paměť rodiny pro budoucí generace. Byl to německy psaný text o historii rodiny, v němž autor – Salomon Kobias, tehdejší ředitel Spirovy továrny – psal o Ignazově chudém dětství a ztrátě otce. Dále popisuje společenský vzestup rodiny až do první poloviny 90. let 19. století. Autor podrobně popsal a rozkreslil i rodinné vztahy rozvětveného příbuzenstva a přiložil vzorky papíru z produkce, kterou Spirova továrna vyráběla, mince tehdejšího oběhu a 27 fotografií členů rodiny a předních úředníků továrny.

NALEZENÉ PODOBIZNY

Osudy rodiny Spirových byly opravdu pohnuté (viz *Rch* 5/2013). Někteří její členové zahynuli v koncentračních táborech, jiným se podařilo přežít v zahraničí. Po skončení druhé světové války nebyl umožněn návrat poslednímu přeživšímu mužskému potomku Ignazi Petrovi. Spirova vila v Českém Krumlově byla v 80. letech 20. století zcela přestavěna, její exteriér ztratil autenticitu a interiéry byly kompletně zničeny. V době přestavby se také otevřela kovová schránka v makovici věžičky a byly vyzvednuty mince a dokumenty. Mince byly uloženy do českokrumlovského muzea a písemnosti a fotografie byly převedeny do skladu továrny ve Větrném. (V současné době se nacházejí ve Státním oblastním archivu v Třeboni, v oddělení předarchivní péče a metodiky v Českých Budějovicích.)

V průběhu 90. let proběhlo pátrání po zmíněných dokumentech, které se zdály být ztracené. V dubnu roku 2013 byl celý konvolut objeven v dosud nezpracovaném fondu archivního oddělení v Českých Budějovicích, pobočky Státního oblastního archivu v Třeboni. Následně byly fotografie, poškozené vlhkostí, restaurovány a zpřístupněny badatelům.

Z mužské rodinné linie byla doposud známa jen podobizna Ignaze Spira a jeho tři synů Ludwiga, Emanuela a Julia. Na základě nového objevu se znalost rozšířila i o mladšího bratra Richarda. Pouze z pasové fotografie byl až dosud znám portrét jedné z Ignazových dcer, Aděly Reiserové,

zavražděné v roce 1942 po příjezdu do vyhlazovacího tábora v Treblince. V konvolutu fotografií nacházíme její podobiznu za svobodna i podobizny jejích sester Augusty a Reginy, Ignazových vnučat Hanse, Friedy, Mizzi, Grete a Lilly i spřízněných příslušníků rodin Brucknerových, Fischlových, Kleinových a Schulhofových. Mezi fotografovanými nesměli chybět přední úředníci Spirovy továrny, kterými byli v 90. letech 19. století Moritz Schimmerl a Filip a Moritz Kohnovi. Fotografie tak rozšiřují poznání nejen členů Spirovy rodiny, ale i dalších krumlovských rodin.

LAZAR KRAUS A THEODOR BRUCKNER

Skutečným překvapením jsou portréty dvou umělců, kteří působili i mimo Český Krumlov: Lazar Kraus a Theodor Bruckner patřili do široké Spirovy rodiny. Lazar Kraus (1846–1929) byl švagrem Ludwiga Spira, manželem Ludwigovy sestry Antonie, rozené Fischlové. V roce 1876 získal licenci stavitele, později byl architektem i stavitelem Spirovy vily v Českém Krumlově. Uvádí to nápis na zadní straně fotografie, současně s údajem o věku (46 let) a rodinné spřízněnosti. Vila v Českém Krumlově se vyznačovala neorenesanční okázalostí a dekorativností. V podobném stylu stavěl Lazar Kraus o několik let později v Praze (dům č. p. 96/III či dům č. p. 581/III). Není vyloučeno, že se kromě krumlovské vily podílel i na stavbě obřadní síně na krumlovském židovském hřbitově. Poté pracoval Lazar Kraus v Praze v rámci firmy Kraus & Lupíšek. Na sklonku života žil v Českém Krumlově u místního stavitele Spáry. Pohřeb zajišťoval Lazarův synovec Viktor Kafka, architekt českokrumlovské synagogy. Po kremaci byl popel uložen na židovském hřbitově v Českých Budějovicích.

Druhým umělcem ze Spirovy rodiny byl Theodor Bruckner (1870–1921), Ignazův nevlastní vnuk, nevlastní syn Ignazovy nejstarší dcery Clary. Theodor se narodil v roce 1870 ve Vídni, kde studoval malířství, a působil ve Vídni, Mnichově,

Berlíně a Paříži. Ve Schwarzově vile v Českém Krumlově, kterou obývali manželé Schwarzovi Otto a Grete, rozená Spirová, vyzdobil v letech 1907–1908 pod vlivem romantismu a ve stylu secese dvě lunety vstupní haly.

FOTOGRAFICKÉ ATELIÉRY

Nález dokumentů z věžičky Spirovy vily je přínosný i pro historiky zkoumající dějiny fotografie. Snímky nebyly pořízeny v jednom ateliéru, ale pocházejí celkem z deseti různých fotografických studií. Tři členové rodiny Spirových, kteří žili v Krumlově, se nechali fotografovat v místním ateliéru, kde tehdy pracovali vdova po fotografu G. Zimmerovi a jeho následovník Josef Seidel. Ignaz Spiro s manželkou Sofií a dcerou Adelou se v době svého vídeňského pobytu nechali portrétovat u fotografa Rudolfa Krziwan-ka, tři dámy z rodiny Spirových se rozhodly využít služeb Adele Perlmutterové, fotografky specializované na podobizny žen a jediné ženy v této profesi ve Vídni. Adele Perlmutterová však byla i dvorní fotografkou, mimo jiné zachytila



Portrét Lazara Krause.

tváře arcivévodý Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženy Zofie. Další vyhlášené vídeňské ateliéry ve službách dvora nesly jména Josefa Löwyho a Carla Pietznera. Z nich pocházejí celkem tři dochované fotografie z věžičky Spirovy vily. V Praze byl pořízen pouze jediný portrét, a to Lazara Krause, jehož autorem byl Moritz Ludwig Winter. Ludwig, bratr Theodora Brucknera, byl fotografován v ateliéru Scarpa & Deutsch. Fotografie Emanuela Spira vypovídá o počátcích zábavního pánského spolku Schlaraffia v Českém Krumlově. Fotografii zhotovil v Českých Budějovicích Alfons Pech (1839–1902). Činnost spolku Schlaraffia i uvedená fotografie zasluhují větší pozornost a samostatný příspěvek.

Předměty z věžičky vily Spirových osvětlují pohled na nejvýznamnější židovskou českokrumlovskou rodinu a jsou cenným přínosem k historii zdejšího regionu na konci 19. století. Jejich nalezením se nakonec podařilo naplnit očekávání Ignaze Spira, který je tam před více než sto lety uložil s nadějí, že nezanikne povědomí o jeho rodině a že přinesou nové poznání dalším generacím.

IVA STEINOVÁ

MLADÍ LVI V KLECI

Německy hovořící výtvarníci z Čech, Moravy a Slezska II

V minulém čísle Rch jsme se seznámili se skupinami sdružujícími německy hovořící umělce (často židovského původu), které působily v meziválečném období v Praze a představila je nedávná výstava v Oblastní galerii v Liberci. V tomto čísle referujeme o německočeském uměleckém životě a skupinách v regionech mimo metropoli.

METZNERBUND A TEPLICE

Profesor pražské Akademie výtvarných umění Karel Krattner založil v březnu 1920 v Teplicích Metznerbund – Spolek německých výtvarníků v Čechách, který měl sdružovat všechny německy mluvící umělce Československa za účelem pořádání výstav, publikací, získávání zakázek a podpor. Spolek byl rozdělen na krajské a místní skupiny s centry v Liberci (východ), Praze a Teplicích (střed), Karlových Varech a Chebu (západ) a Českém Krumlově (jih), roku 1921 byl rozšířen o moravské pobočky v Brně, Olomouci a Opavě. Místní organizace pořádaly pravidelné předvánoční prodejní výstavy bez vyhraněného uměleckého názoru, brzy se však soustředily na zastupování hospodářských zájmů svých členů a rozdělování státní podpory. Po roce 1935 se však i pobočky Metznerbundu staly místem propagandy nacistické politiky třetí říše.

O předválečném uměleckém životě v Teplicích přispěla do katalogu liberecké výstavy Bohuslava Chleborádová. Teplice měly dlouhou lázeňskou a kulturní tradici, od roku 1874 zde působila Odborná keramická škola s řadou uměleckých pedagogů, v roce 1897 bylo založeno městské muzeum a roku 1913 tu Krattner odhalil Metznerův pomník Josefa II., který byl po protestech českých obyvatel ve 20. letech nahrazen sochou W. A. Mozarta od téhož umělce. V roce 1920 vznikla místní sekce Metznerbundu a roku 1921 Muzejní společnost, která pořádala výstavy v teplickém muzeu (např. Leopolda Bluma z Jeruzaléma, Otto Herschela z Vídně, teplického malíře F. G. Krombolze nebo Mai-gruppe z Karlových Varů), v roce 1932 byl v zámeckém parku odhalen pomník J. W. Goetha od Huga Lederera z Berlína. V témže roce byla při Muzejní společnosti ustavena Sekce pro výtvarné umění,

kteří pořádala výstavy v Síní umění teplické spořitelny, jejichž koncepci určovala kritička a kurátorka Emma Maiselová. Sekce měla 300 členů, za 6 let uspořádala 18 výstav a do muzejních sbírek získala s pomocí subvencí města, ministerstva školství a kultury a příspěvků vlastních členů 338 uměleckých děl. Konaly se zde výstavy Prager Secession, Metznerbundu a místních skupin z Liberce, Jablonce, Karlových Varů, České Lípy, Teplíc a Děčína, přehlídky spolků



Erwin Müller: *Hokynářka (V kupeckém krámu)*, 1926, Oblastní galerie v Liberci. Tento často vystavovaný a reprodukováný Müllerův obraz zachycuje protikladné psychologické reakce ženy a chlapce za pultem.

ze Slezska, Moravy nebo Krumlovska. V roce 1936 uspořádala sekce výstavu pražského Spolku německých malířek a soutěžní výstavu *Teplice v obrazech*, v roce 1937 výstavu významného expresionisty Oskara Laského a umělců SVU Mánes. Emma Maiselová současně pořádala přednášky z historie a teorie umění a monografické výstavy místních umělců. Po Mnichovu z Teplíc odešlo na 3000 židovských obyvatel a zdejší kulturní život se rychle změnil.

LIBERECKÁ OKTOBERGRUPPE

Významné místo ve výstavní činnosti Metznerbundu získal především Liberec, neboť zde měl v letech 1920–1936 pronajatou Kunsthalle na dnešní Pražské ulici a další výstavní možnosti nabízel moderní Ohmannovo Severočeské průmyslové muzeum (1898). Uměleckému životu poskytovala velkorysou podporu i radnice, která v roce 1927 významně rozšířila Liebiegovu sbírku

francouzského, německého a rakouského malířství 19. století (věnovanou městu v roce 1904) nákupem kolekce moderních děl ze sbírky Alexandra a Ferdinanda Blochových z Prahy, která obsahovala čtená díla Williho Nowaka, Alfreda Justitze, Georga Karse, Friedricha Feigla, Maxe Oppenheimera, Maxe Kopfa, Mary Durasové, Otty T. W. Steina, Karla Wagnera, Ernesta Neuschula a Emila Orlika. V témže roce město zakoupilo i velký soubor prací Augusta Brömseho z liberecké reprízy jeho posmrtné výstavy. V roce 1928 svoji sbírku radnice rozšířila dalšími nákupy mladších umělců z brněnské *Výstavy*

soudobé československé kultury. Ačkoli mezi libereckými výtvarníky nenacházíme žádného významnějšího židovského umělce, na kulturním životě města se od dob Johanna Liebiega podstatnou měrou podíleli také mnozí židovští podnikatelé a mecenáši typu Karla Neumanna.

V říjnu 1922 se v libereckém muzeu konala první výstava Oktobergruppe, kterou založili Erwin Müller, Hans Thoma, Alfred Kuntz

a Rudolf Karasek, aby pořádali výstavy svých obrazů, často inspirovaných zážitky z první světové války. V dílech těchto umělců je patrná reakce na neoklasicistické tendence počátku 20. let, často však zpracované v energickém expresivním stylu. Nejvýznamnějším umělcem této umělecké skupiny byl od počátku Erwin Müller, věnující se výhradně figurální malbě na náboženská a mytologická témata ve stylu expresivního realismu, který se však brzy stal jedním z nejvýraznějších představitelů nové věcnosti. Své podzimní výstavy skupina pořádala každoročně ve velkém sále muzea, současně umělci vystavovali též v Kunsthalle Metznerbundu. V roce 1923 do Oktobergruppe přibyli W. F. Jäger z Raspenavy, Alfred Dorn z Bíliny a Johannes Watzal z Telic, později Richard Fleissner z Jablonce a Karl Kaschak z České Lípy. V roce 1927 skupina vystavovala v Praze v Mánesově síni ve Vodíčkově 38 a získala i některé příznivé recenze v českém tisku. Josef Čapek tehdy zdůraznil, že

se jedná o první výstavu „našeho německého umění“, uspořádanou spolkem Mánes. Jak napsal, „působí tyto moderní německé malby kurážně a svěže, ale vesměs je v nich něco provincialismu, co tu proráží na povrch přes všechno evropské školení a co v některých případech působí nenáročným půvabem“.

KARLOVARSKO A CHEBSKO

Výstavní činnosti uměleckých spolků v Chebu a Karlových Varech, hlavních centrech německého osídlení v Poohří, je věnován podrobný příspěvek Zuzany Čepelákové. V roce 1921 byly v Chebu a Karlových Varech založeny místní skupiny Metznerbundu. Na první předvánoční výstavě se v Chebu představila skupina Die Pilger (A. Brömse pocházel z Františkových Lázní), v Karlových Varech se v téže době konala úspěšná výstava zdejších vynikajících grafiků Walthera Klemma, Carla Thiemanna a Richarda Teschnera. V Karlových Varech se výstavy pořádaly v Heinschově salonu, na Tržišti nebo v Mlýnské kolonádě, kde vystavovali např. žáci soukromé školy Egona Adlera a Wilhelma Srba-Schlossbauera, kteří patřili k aktivním organizátorům poválečného uměleckého života Karlových Varů a propagátorům avantgardy. V lednu 1920 například uspořádali uměleckou slavnost *V ateliéru* s ku-

bistickou a futuristickou výzdobou, barevnými světly a hosty z pražského Německého divadla. V Mlýnské kolonádě se roku 1922 konala druhá výstava Metznerbundu, na níž byla zastoupena skupina Die Pilger spolu s většinou umělců západního okruhu. Tehdejší záměry na vybudování vlastního Domu umění

byly velkolepé: Karlovy Vary prý mají všechny předpoklady stát se skutečným městem umění – lesk lázeňského města, mezinárodní publikum a krásnou polohu. Mohly by se stát místem jako Mozartův Salcburk nebo Wagnerův Bayreuth! Tento sen se však nepodařilo uskutečnit a ve 30. letech se výstavy pořádaly stále v Heinschově salonu, v Divadelní kavárně (vystavovala zde například Elsa Lasker-Schülerová) nebo v Blatenském pavilonu v Městském parku. V hotelu Sanssouci se

v roce 1924 uskutečnily výstavy Oskara Kokoschky, Maxe Liebermanna a Wilhelma Leibla, zatímco západní okruh Metznerbundu se představil v pražském Rudolfinu. Téměř žádné bližší informace se dosud nepodařilo zjistit o karlovarské Mai-gruppe (Skupina květen).

Již od roku 1912 byla v Karlových Varech v provozu také Kunst- und Gewerbehalle (Síně umění a řemesel) na Goethově stezce (od roku 1953 současná Galerie umění), která byla po přestavbě na počátku roku 1930 otevřena výstavou Německo-českého uměleckého svazu, který představil díla místních umělců Egona Adlera, Huga Uhera, Walthera Klemma, Richarda Teschnera, Carla Thiemanna a Franze Metznera společně s pražskými malíři A. Justitzem, F. Feiglem, G. Karsem, W. Nowakem a A. Wiererem. Nejvýznamnějším činem západní skupiny Metznerbundu bylo organizování *Karlovarských mezinárodních výstav umění* (*Karlsbader internationale Kunstausstellungen*) v letech 1930 a 1937 v Síni umění a řemesel – představil se zde výběr z tvorby Francouzů, členů Mánesa a Umělecké besedy, Wiener Secession a Hagenbundu, které měly vysokou úroveň a příznivý ohlas nejen u místních, ale také u lázeňského publika. V roce 1928 se tu konala *Mezinárodní výstava grafiky*, která představila celkem 270 listů od Ernsta Barlacha, Maxe Beckmanna, Emila Filly, Paula Kleea, Maxe Oppenheimera a dalších secesionistů z Prahy, Vídně, Berlína a Mnichova. V letech 1931 a 1936 zde byly vystaveny originální soubory děl čínského a japonského umění, konaly se tu i dvě mezinárodní výstavy umělecké fotografie (*Die internationale kunstphotographische Ausstellung in Karlsbad*). Také zde začal po roce 1934 v uměleckých sdruženích slílit nacionalis-

mus, který po Mnichovu vyvrcholil propagandistickými přehlídkami *Sudetendeutsche Kunstausstellungen*, pořádanými pronacistickým Svazem Němců v Čechách a široce reprízovanými v Liberci, Berlíně, Stuttgartu, Drážďanech, Kolíně nad Rýnem a Vratislavi. To je ale již jiný příběh.

ŠLUKNOVSKO A ÚSTÍ NAD LABEM

Vlastní uměleckou činnost rozvíjely i menší regiony, její poznání však dosud téměř uniká naší pozornosti. V severní části Šluknovského výběžku byl roku 1920 založen Hansem Hajekem Künstlerbund Niederland (Umělecký svaz české Nizozemí), který pořádal letní výstavy na

rumburském gymnáziu. Za podpory Josefa a Emanuela Hegenbarthových vznikl v České Kamenici na památku Hanse Thumy (zemřel v roce 1924) Thumabund – Jednota německých přátel umění v České Kamenici, který pořádal výstavy, přednášky a hudební večery v místní škole. V roce 1924 zorganizoval místní učitel kreslení Oskar Rosenberger výstavu liberecké skupiny Die Woge (Vlna), největší akcí tu byla v roce 1930 souborná výstava díla Hanse Thumy.

V Ústí nad Labem vznikl 1921 Spolek přátel umění (později Spolek pro pěstování umění), který pořádal výstavy v městské knihovně. Od roku 1928 tu působil skupina Ring – Verband akademických Graphiker (Kruh – Svaz akademických grafiků), která se soustředila zejména na tvorbu Brömseho žáků. Jako poslední před Mnichovem v městské knihovně vystavoval místní rodák, předseda berlínské Novembergruppe a přední představitel nové věcnosti Ernest Neuschul, kterému nacisté v únoru 1933 zdemolovali výstavu v Berlíně. Posláním válečného spolku Sudetenland, který v Liberci v únoru 1941 založil Konrad Henlein, byla neskrývaná nacionálněsociální propaganda: nucené členství, udílení stipendií a zakázek, vypisování cen a soutěží, jejichž podrobný plán musel být v předstihu předkládán ke kontrole Josephu Goebbelsovi.

ARNO PAŘÍK



Ernest Neuschul: *Mořské pobřeží (Biarritz)*, 1923, Oblastní galerie v Liberci. Po studiích ve Vídni, Krakově a Praze žil Ernest Neuschul (1895 Ústí nad Labem – 1968 Londýn) střídavě v Berlíně, Paříži a na cestách. Vystupoval také jako tanečník s německo-javánskou tanečnicí Takka-Takkou, s níž absolvoval úspěšné americké turné.



Egon Adler: *Betlém*, 1920, Oblastní galerie v Liberci. Egon Adler (1892 Karlovy Vary – 1963 New York) byl nejvýraznějším umělcem druhé (poválečné) expresionistické generace v Čechách. V roce 1933 uprchl z Berlína do Prahy, poté do Francie a nakonec do Spojených států, kde ještě maloval abstraktní lyrické obrazy.

Elie Wiesel: SVÍTÁNÍ

Román Svítání (L'Aube) Elieho Wiesela časově navazuje na světoznámou Noc, kterou ale její autor chápe jako svědectví, nikoli jako beletrii. Třetí částí volně trilogie je román Den.

Protagonista Svítání Eliša, který přežil Osvětim a Buchenwald a ztratil během války domov, rodiče i sourozence, najde útočiště ve Francii. Tam ho, krátce poté, co začne studovat na Sorbonně, získá emisar Gad pro hnutí, jehož cílem je všemi prostředky prosadit ustavení židovského státu v Palestině. Násilné akce jsou namířeny především proti Britům, kteří Palestinu z pověření OSN spravují.

V Palestině je Elišovi svěřen úkol porazit zajatého britského důstojníka jako odpověď na smrt člena hnutí, zajatého při protibritské akci. V noci před exekucí se Eliša snaží v dialogu s rodiči, judaismem i rozhodujícími lidmi a událostmi, kteří a které ho v životě potkali, ospravedlnit skutečnost, že má zabít člověka, kterého nikdy neviděl a který se vlastně konkrétně ničím neprovinil. Za svítání se setkávají tváří v tvář...

Naše ukázka se odehrává ve Francii krátce po skončení války – a také v Palestině na sklonku britského mandátu.

Setkal jsem se s Catherine v Paříži v roce 1945. Právě jsem přijel z Buchenwaldu, jiného zaçarovaného místa, kde se živí proměňovali v mrtvé a budoucnost se proměňovala v oblaka.

Byl jsem zesláblý, vyčerpaný, hladový. Jedna z mnoha dobročinných organizací mě poslala do tábora, kde trávila letní prázdniny asi stovka chlapců a děvčat. Tábor byl v Normandii a katterí větrík tam šuměl stejně jako v Palestině.

Protože jsem neuměl francouzsky, nemohl jsem mluvit s ostatními chlapci a děvčaty. Jedl jsem s nimi, opaloval jsem se s nimi, ale nemluvil jsem s nimi.

Catherine byla jediná osoba, se kterou jsem příležitostně prohodil pár slov. Oba jsme znali společný jazyk – němčinu.

Občas za mnou přišla do jídelny ke stolu a vyptávala se, jestli jsem se dobře vyspal, jestli se dobře cítím, jestli se mi život v táboře líbí.

Byla o hodně starší než já, bylo jí šestadvacet nebo sedmadvacet let. Byla malá, křehká, skoro průsvitná, měla světlé hedvábné vlasy, ve kterých se od-

rážely sluneční paprsky. Oči měla modré, zasněžené, byly to oči, které neplakaly. Oválný obličej měla úzký, téměř hubený, ale přesto působil jemně a křehce.

Catherine byla první žena v mém životě, kterou jsem viděl zblízka. Předtím, chci říci před válkou, jsem se na ženy nedíval. Když jsem šel po ulici do školy



nebo do synagogy, chodil jsem se sklopnými očima těsně u domovních zdí a po ženách jsem se nedíval. Věděl jsem, že ženy existují, a věděl jsem dokonce, i proč existují, ale nevěděl jsem, že mají tělo, prsa, nohy, ústa a ruce, při jejichž dotyku se vám rozbuší srdce. To všechno jsem objevil díky Cathrine.

Tábor byl na okraji lesa. Každý večer jsem chodil na procházku úplně sám, rozmlouval jsem s větrem, který si povídal se stromy a pozoroval tmavnoucí modrou oblohu. Zkrátka – být sám mi úplně vyhovovalo.

Jednou večer se mne Catherine zeptala, jestli může jít se mnou. Protože jsem byl ve své podstatě až příliš neshmělý, řekl jsem, že ano. Půl hodiny, hodinu jsme se mlčky procházeli. To mlčení mi zpočátku vadilo, ale brzy se mi k mému velkému překvapení začalo zamlouvat. Mlčení ve dvou je hutnější a někdy i hlubší než mlčení o samotě. Začal jsem k ní hovořit, aniž jsem si to uvědomil.

„Podívej se na oblohu, otevírá se,“ řekl jsem.

Zaklonila hlavu a udělala, oč jsem ji požádal. Obloha se opravdu otevírala. Nejdřív se hvězdy začaly pomalu rozestupovat, jako kdyby je od sebe rozháněl neviditelný vítr. Ty napravo ustoupily dále doprava, ty nalevo dále doleva. Nakonec se uprostřed vytvořila mezera, kte-

rá se postupně prohlubovala, byla stále čistší a dostávala stále pevnější obrysy.

„Podívej se,“ řekl jsem Catherine. „Podívej se dobře. Vidíš, nic tam není.“

Hleděla na oblohu se zakloněnou hlavou a neříkala nic.

„To stačí,“ řekl jsem. „Pojďme se projít.“

Ušli jsme kus cesty a já jsem jí přítom vyprávěl legendu o otevřené obloze. Když jsem byl ještě dítě, vyprávěl mi můj starý učitel, že se někdy v noci otevírá obloha, aby se uvolnila cesta pro modlitby nešťastných dětí. V jedné takové noci se jeden chlapec, kterému umíral otec, obrátil na Boha s těmito slovy: Otče, jsem ještě malý a neumím se modlit. Ale přesto se modlím a prosím tě, abys mi uzdravil nemocného, umírajícího tatínka. A Bůh chlapcově prosbě vyhověl – otce uzdravil, ale chlapce proměnil v modlitbu; odnesl ho do nebe, kde chlapec zůstal navždy. Od té doby můj starý učitel říkal, že se nám Bůh někdy zjevuje v podobě dítěte.

„Proto se teď chci podívat, jak se otevírá obloha. Chci vidět dítě. Ale vy jste svědkem, že tam není nic. Dítě tam není.“

A pak promluvila, poprvé za celý večer. „Chudáčku! Ty můj chudáčku!“

Myslí na to dítě, říkal jsem si. Určitě myslí na to dítě, když říká „chudáčku“. A proto jsem si ji zamiloval.

Od toho večera se mnou chodila do lesa často. Vyptávala se mne na osobní věci, na dětství, na minulost. Já jsem neodpovídal pokaždé.

Jednou večer se mne zeptala, proč se straním ostatních chlapců a děvčat v táboře.

„Mluví jazykem, kterému nerozumím,“ odpověděl jsem.

„Jsou tu dívky, které rozumí němcky,“ řekla.

„Nemám si s nimi co povídat,“ odpověděl jsem.

„Není třeba jim vůbec nic povídat,“ řekla důrazně a usmívala se. „Je třeba je milovat.“

Nepochopil jsem, co tím myslí. Řekl jsem jí to. Zase se usmála a začala mi vyprávět o lásce. Říkala toho hodně a bylo to pěkné. Láska je to a láska je ono, člověk se narodil pro lásku, člověk žije, jen když miluje, jenom když je v přítomnosti ženy, kterou miluje nebo kterou musí milovat.

Řekl jsem jí, že nevím, jestli zrovna tohle je láska, že nevěřím v její existenci a ani tomu, že má právo na existenci.

„Já ti to dokážu,“ ujistila mě.

Následující večer šla po mé levici, a když překračovala cestičku posetou uschlým listím, chytla se mé paže. Nejdřív mě napadlo, že se o mě chce opřít. Ale nebylo tomu tak. Chtěla, abych ucítil teplo jejího těla. Poté začala předstírat, že je unavená. Bylo by příjemné posadit se tamhle pod strom do trávy. Když jsme si sedli, začala mi hladit vlasy, tváře, ústa. Pak mě několikrát políbila – svými rty se dotkla mých, její jazyk mě páčil v ústech.

Po několik dalších nocí jsme chodili na stejné místo a ona mi pořád vyprávěla o lásce, touze a záhadách srdce. Vzala mou ruku do své a hladila jí své tělo, stehna, prsa – a já jsem si uvědomil, že ženy mají stehna, nadra, břicho a ruce, které vám rozbuší srdce a vaši krev promění v ohnivou řeku.

Pak přišel poslední večer. Nazítří jsem se měl vrátit do Paříže – měsíc prázdnin se chýlil ke konci.

Hned po večeri jsme si šli naposledy sednout pod strom. Bylo mi smutno a už jsem se cítil opuštěný. Catherine mě mlčky držela za ruku a nic neříkala. Noc byla krásná, jasná a pokojná. Občas nás teplý větřík pohladil po tvářích, po vlasech, po zádech.

Asi v jednu nebo ve dvě hodiny ráno Catherine prolomila naše mlčení. Otočila ke mně drobný oblíček plný smutku a řekla: „Teď se budeme milovat.“ Po těchto slovech jsem se zachvěl. Měl jsem se s ní poprvé milovat. Před ní neexistovala na celé zemi žádná žena. Nevěděl jsem, co mám říkat, co mám dělat. Měl jsem strach, abych neřekl něco nemístného, abych neudělal nějaké nevhodné gesto nebo nevhodný pohyb. Ztuhlý rozpaky jsem čekal, co udělá.

Její tvář najednou zvažněla a začala se svlékat. Sundala si halenku a já jsem ve svitu hvězd zahlédl její nadra, bílá jako slonovina. Pak si svlékla i ostatní části oděvu a já ji spatřil úplně nahou.

„Svlékni si košili,“ poručila mi. Byl jsem naprosto ochromený. Úplně jsem oněměl, měl jsem pocit, že mám v žilách místo krve olovo. Ruce i prsty mě

přestaly poslouchat. Byl jsem pouze schopn prohlížet si to nahé tělo od hlavy až k patě a pozorovat, jak se jí při dýchání zvedají prsa. Kouzlo vyzařující z jejího těla ležícího na trávě mě úplně omámilo.

„Svlékni si košili,“ opakovala. Protože jsem se vůbec nehýbal, začala mě svlékat. Pomalu ze mě stahovala košili a šortky, které jsem si znova oblékl. Pak si zase lehla do trávy a řekla: „Vezmi si mě.“ Padl jsem na kolena. Dlouho jsem se na ni upřímně díval a pak jsem ji začal líbat po celém těle. Jako duchem nepřítomná a bez jediného slova mě roztržitě hladila po vlasech.

„Catherine,“ řekl jsem. „Než se to stane, musím vám něco říct.“ Na tváři se jí objevil úzkostný výraz, i ve větru v korunách stromů bylo slyšet úzkost.

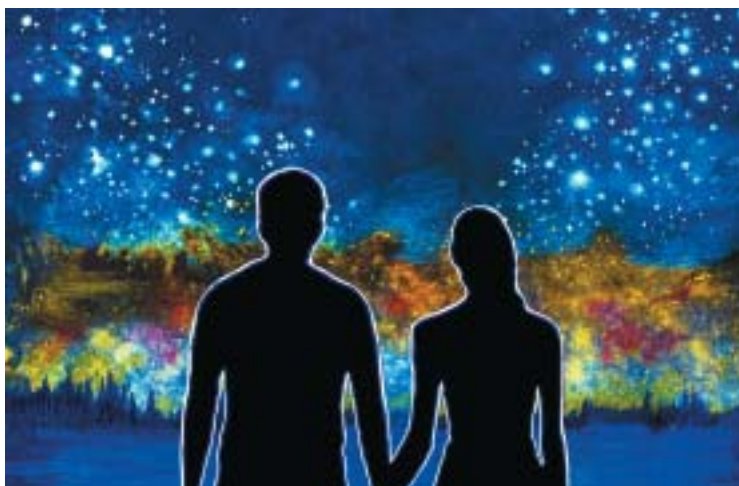
„Ne! Ne!“ křičela. „Nic neříkej! Vezmi si mě, ale nic neříkej!“

Bez ohledu na její protesty jsem pokračoval: „Než si vás vezmu, Catherine, musím vám něco říct...“

Ústa se jí křivila bolestí a i ve větru v korunách stromů bylo slyšet bolest.

„Ne, ne ne!“ úpěnlivě prosila. „Nic neříkej! Mlč! Mlč! Vezmi si mě rychle, ale nic neříkej!“

Trval jsem na svém: „Musím vám říct, Catherine, že jste vyhrála. Miluji vás. Miluji vás, Catherine.“



Ilustrace Jiří Stach.

Dala se do pláče a pořád a pořád opakovala tahle slova:

„Chudáčku! Ty můj chudáčku!“

Popadl jsem košili i kalhoty a dal jsem se na útěk. Teď jsem pochopil. Když mluvila o chlapečkovi v nebi, nemyslela na něj, ale na mě.

Vyprávěla mi o lásce, protože věděla, že jsem ten chlapeček, který se proměnil

v modlitbu a vystoupil na nebe. Věděla, že jsem mrtvý a že jsem se jako mrtvý vrátil na zem.

Proto mi vyprávěla o lásce. Proto se se mnou chtěla pořád milovat. Už jsem to chápal. Ráda se milovala s chlapci, kteří šli na smrt, ráda vyhledávala společnost těch, kteří mysleli jen na smrt. Ne, vůbec mě to nemohlo překvapit, že se ten večer objevila v Palestině.

„Chudáčku!“ řekla Ilona velice tiše a naposled. Pak se z její hrudi ozval hluboký povzdech, jímž se uvolnil proud slz, které pořád tekly, tekly a tekly – až do soudného dne.

Najednou jsem si uvědomil, že je v pokoji horko mnohem větší než dřív. Málem jsem se udusil.

Nebylo divu. Pokoj byl příliš těsný, než aby se do něj vešlo tolik lidí najednou. Začali přicházet o půlnoci a pořád přicházeli další. Byli mezi nimi lidé, které jsem znal, jiní které jsem nenáviděl, obdivoval i na které jsem zapomněl. Když jsem se rozhlížel po pokoji, uvědomil jsem si, že tu jsou všichni, kteří mě nějak utvářeli, něčím přispěli k tomu, jaký jsem teď. Někteří mi připadali povědomí, ale nemohl jsem si vybavit jejich jména, byla tam jména bez tváří a tváře beze jmen. Ale věděl jsem, že se naše životní cesty někdy zkrížily.

Samozřejmě tu byl můj otec i maminka. Byl tu žebrák. Byli tu angličtí vojáci z vojenské kolony u Hedesy. Byl tu i můj starý učitel s nahloutlými vousy. A kolem nich bylo tolik přátel, bratrů, spolubojovníků, tváře, které jsem znal v dětství, i tváře, které jsem viděl žít, trpět, doufat i rouhat se v Buchenwaldu a v Osveltě.

Vedle otce jsem spatřil chlapce, který mi byl nápadně podobný, vypadal jako já, než jsem byl v koncentračním táboře, vypadal jako já před válkou a vůbec před všemi. Otec se na něho usmál, chlapec se na něho také usmál a usmál se i na mě přes celé to množství hlav, které mě od nich oddělovalo.

Tak už jsem chápal, proč je tu takové horko. Pokoj byl příliš úzký a malý, nemohlo se tam vejít tolik lidí najednou.

Z francouzštiny přeložila A. Smutná.

INFORMAČNÍ CENTRUM ŽMP

Nový moderní prostor v srdci Židovského Města

V Maiselově ulici 15 proti Židovské radnici bylo v únoru slavnostně otevřeno nové Informační a rezervační centrum Židovského muzea. Jak lze už z ulice velkými okny dobře vidět, jedná se o čistý minimalisticky pojatý prostor, v němž mohou návštěvníci získat veškeré informace o tom, co jim muzeum i celá židovská čtvrť nabízí. Nechybějí údaje o židovských památkách mimo centrum metropole a v celé republice.

ČTYŘI ČÁSTI

Co návštěvník v novém centru nalezne? Prostor je pomyslně rozdělen na čtyři části: levá část (informační centrum) nabízí prodej vstupenek do všech spíše prohlídkových okruhů Židovského muzea a dalších objektů Židovského Města pro jednotlivce a neobjednané skupiny, půjčit si lze i audioprůvodce. Je možné platit v korunách, eurech či platební kartou. Před samotnými pokladnami jsou na stěnách umístěny tři dotykové interaktivní tabule, kde zájemci získají v češtině a angličtině přehledné informace z několika oblastí: 1) památky pražského Židovského Města (včetně informací o expozicích Židovského muzea); 2) místa, která s těmito památkami nějak souvisejí (prodejny suvenýrů, publikací, galerie, košer restaurace, tematicky zaměřené cestovní kanceláře); 3) další pražské židovské památky (Jeruzalémská synagoga, Smíchovská synagoga, synagogy v Míchli a Libni; židovské hřbitovy na Malvazinkách, na Smíchově, na Žižkově ad.) s údaji o tom, kdy a jak jsou tyto objekty dostupné, jaké expozice jsou v nich k vidění; 4) vybrané židovské památky v ČR (objekty v Čechách a na Moravě opravované v rámci projektu Revitalizace) se základními údaji o jejich expozicích. Do budoucna se počítá s tím, že informace z tabulí bude možné stáhnout do smartphonů. Nabídku doplňuje přístup na webové stránky muzea s aktuálními informacemi o vzdělávacích a kulturních akcích pro veřejnost.



Infocentrum je na dobrém místě. Foto D. Cabanová.

Prostřední část prostoru je zamýšlena jako odpočinková zóna (ti, kdo mají vstupenky, mohou využít toalety) oživená velkoplošnou obrazovkou se snímky z objektů a sbírek Židovského muzea. Za ní se nachází kancelář rezervačního centra pro průvodce z cestovních kancelářů a pro školní skupiny, zde se také zajišťují objednávky prohlídek s kvalifikovanými lektory a veškerá administrativa. V pravé části pak naleznete rychlé občerstvení (espresso dostanete za 49 Kč, 0,2 limonády za 29 Kč). Při popíjení kávy můžete sledovat další tabule umístěné ve výlohách s informacemi o tom, co se právě v muzeu děje, jaké kulturní a vzdělávací programy nabízí, a ze stojanů si můžete vzít programovou nabídku muzea či turistické mapky. Centrum je zadem přístupné i bezbariérově. Pro ty, kdo spěchají, bylo zřízeno prodejní okénko – tam si mohou koupit lístky přímo z ulice. Zřízením centra se neruší stávající prodejní místa vstupenek do ŽMP.

MAXIMUM INFORMACÍ

Návštěvníci hlavního města dostali příležitost získat na jednom místě přehledným způsobem s využitím moderních technologií co nejvíce informací o expozicích Židovského muzea, o židovských památkách zřejší čtvrti, Prahy i celé republiky, včetně dalších pro turisty užitečných tipů. Konzervativněji naladěný návštěvník či turista hledající v této čtvrti jedinečného genia loci bude mít v univerzálně pojatém prostoru možná pocit, že se ocitl v oživené virtuální realitě, ale pro svůj účel – informovat a poskytovat služby – je nové centrum vybavené výborně. Co snad budou turisté hledat a nenajdou, je možnost zakoupit si nějaké publikace či muzejní suvenýry. Ale na druhé straně byla prodejna upomínkových předmětů v Klausově synagoze rozšířena o prostory, jež dosud sloužily k zařizování rezervací. Centrum je před plnou sezonou v jakémsi zkušebním provozu – teprve praxe ukáže, co je ještě možné změnit či vylepšit. **am**

IZRAELSKÝ SNÍH V ALPÁCH

Nikdy není tak teplo, aby nemohlo sněžit, zní reklamní heslo, které pomohlo izraelské firmě IDE Technologies stát se přední světovou značkou v technologii výroby sněhu. Firma hrdě sděluje, že to, co obrovské stroje s názvem All Weather Snowmaker (Sníh za každého počasí) vyprodukuje, je „téměř k nerozeznání od skutečného sněhu“, a že „sněhové krystaly mají průměr ani ne 1 mm“. Sněhový tvůrce je podstatně větší než normální sněhové dělo, je 12 metrů vysoký, váží 30 tun a vyrábí sníh i při 30 stupních tepla. Dokáže během 24 hodin vytvořit až 1720 kubických metrů ekologického a vysoce kvalitního sněhu.

Snowmaker se vyrábí 10 km od Tel Avivu v městečku Ramat ha-Šaron. Od roku 2012 dodává IDE stroje na výrobu sněhu do renomovaných lyžařských středisek v Alpách, kde díky izraelské technice mohou zahajovat lyžařskou sezonu dříve. Kupříkladu švýcarský Zermatt, který si vzhledem ke stálému úbytku ledovce stroj objednal, tak zaručuje i letní lyžování. Také v Německu na Zugspitze se rozhodli vyrábět „izraelský sníh“. Výrobní postup vznikl jako vedlejší produkt při tvorbě technologie na odsolování moře, kterou izraelští inženýři již léta vyvíjejí, aby v oblasti kolem Ejlatu a Rudého moře zajistili lidem pitnou vodu. IDE je zkratka pro Israel Desalination Enterprises – Izraelský odsolovací podnik.

Historie vzniku stroje na sníh je pozoruhodná: V roce 2005 instalovala firma IDE v Jižní Africe v jednom zlatém dole chladicí zařízení. Inženýr jménem Avraham Ophir si všiml, že led, který stroj vyrábí, je vlastně sníh. Ophir pochází z Polska, s otcem utekl před nacisty do Sovětského svazu, odkud byli deportováni na Sibiř – a tady se naučil lyžovat.

„Moše, obstarej mi lyže,“ požádal Ophir kolegu Mošeho Tessela, který ještě sníh nikdy neviděl. Oba si vypůjčili v Johannesburgu lyže a tehdy již 72letý Ophir předvedl ušaslým divákům obdivuhodnou ukázkou slalomu.

Tessel a Ophir byli svým objevem tak nadšeni, že Googlem vyhledali trenéra finských olympioniků a pozvali ho do Jižní Afriky. Trenér sjel kopec s umělým sněhem a potvrdil, že je vynikající.

(Z *Jüdische Allgemeine Zeitung* přeložila Hana Weissbarth. Redakčně kráceno.)

IZRAEL: Pod hrozbou bojkotu

Slova o bojkotu Izraele se ozývají už nějaký čas. Tím není myšlen tvrdý bojkot, který už od roku 1948 provádějí arabské státy (nejnápadnější je ve sportu, kde izraelské týmy musí hrát v evropských skupinách). Není tím myšlen ani bojkot židovského státu jako takového. Tato idea je na Západě vyhrazená okrajovým extremistickým skupinám. V posledních měsících se ale i na oficiálním Západě zvažují bojkoty jistých aktivit Státu Izrael – konkrétně těch, které se jakkoli dotýkají „teritorií“ (pro jedny okupovaných, pro jiné sporných palestinských území).

Vývoj postupuje rychle. To, co do loňska bylo doménou nevládních organizací (podporujících palestinskou iniciativu BDS – „Bojkot, stažení investic, sankce“), se nyní stává politikou západních firem, ale též vlád, ba i Evropské unie. Příklady už nemusíme hledat na webech aktivistů, přináší jí běžné novinové zprávy. Ta nejvíce medializovaná se týkala hollywoodské hvězdy, herečky Scarlett Johanssonové.



Scarlett Johanssonová. Foto SodaStream.

A z nejvyšší politické ligy se k tomuto vývoji vyjádřil americký ministr zahraničí John Kerry.

Johanssonová léta působila jako vyslankyně britské humanitární organizace Oxfam. Pomáhala jí financovat projekty. Ale když vyšlo najevo, že dělá televizní reklamu pro izraelskou firmu SodaStream, byl oheň na střeše. Jedna z více než dvaceti jejích sodovkáren totiž stojí na Západním břehu Jordánu a Oxfam v tom viděl důvod k bojkotu i ultimátu pro Johanssonovou. Buď bude pracovat pro Oxfam, nebo pro izraelskou firmu, ale ne pro obě zároveň. Herečka si vybrala SodaStream.

Americký ministr John Kerry to shrnul na bezpečnostní konferenci v Mnichově takto: Pokud neuspějí nynější izraelsko-palestinské rozhovory, Izrael bude čelit ještě silnější kampani za delegitimizaci a bojkoty. Ta slova nemyslel jako hrozbu (ač dost Izraelců je tak interpretuje a premiér Netanjahu rozjel

proti Kerryemu kampaň za jeho podporu bojkotu), ale jako výstrahu před něčím, co je třeba odvrátit. Izrael k tomu však nemá ucelenou strategii.

JINAK HROZÍ ZKÁZA

Ministr financí Jair Lapid varoval, že i jen částečný bojkot ze strany EU (pokles izraelského vývozu do Evropy o 20 procent) by postihl peněženku každého Izraelce, ubral by tisíce pracovních míst a vedl by ke ztrátě 5 miliard dolarů ročně. Ale média to příliš alarmisticky neberou.

David Rosenberg v *Ha'arecu* se řečnický táže: „Vyslovil někdo ‚bojkot‘?

Každý o něm mluví, ale nikdo ho skutečně neprovádí. Co může vykazat hnutí BDS po dekádě existence? Nic moc. Sbírkou spíše symbolických akademických bojkotů, tu a tam krámkem odmítající izraelské zboží a pár hlučných demonstrací.“ Významnější je podle Davida Rosenberga druhý proud bojkotů, podporovaný vládami a byznysovými kruhy v Evropě. Ale ani ten

prý nelze považovat za funkční bojkot, což dokládají čísla.

Pro samotnou izraelskou společnost je prý však bojkot tím, čím byl pro Voltaira Bůh, když na jeho adresu řekl: Kdyby neexistoval, bylo by nutné ho vymyslet. Rosenberg tvrdí, že pro vyhraněnou levicí bojkot dokládá sílu „mezinárodního společenství“ i jeho odpor k osadám a zacházení s Palestinci. Je výrazem vysoce morální touhy po spravedlnosti a svobodě. Izrael by se měl zastydět, osady evakuovat a nebránit vzniku palestinského státu, jinak mu hrozí zkáza. Pro vyhraněnou pravici bojkot zase potvrzuje paranoidní fantazie, že svět je plný antisemitů toužících zničit Izrael. Je prý jen jejich dalším nástrojem. A Izrael musí odpovědět vzdorem, jinak mu hrozí zkáza.

MORÁLNÍ SÍLA NA MISCE VAH

Skutečnou atmosféru ve světě se snaží postihnout spíše americká média zají-

mající se o Izrael. V listu *The New York Times* je to hlavně Thomas Friedman. Často bývá pokládán za poněkud přepjatého a sebestředného, ale někdy i přepjatý pohled může ozřejmit jádro problému. To lze možná říci o Friedmanově komentáři s titulem „Třetí intifáda“.

„Před nějakým časem jsem se podíval, proč ještě nezačala třetí intifáda,“ začíná první větu. (Klasický Friedman: jako by právě on byl arbitrem, jehož údiv/neúdiv je rázítkem na hodnocení situace, zatímco všichni ostatní jsou hlupáci.) Ale hned pokračuje racionálně: „Třetí intifáda už běží a je to ta, jíž se Izrael obával nejvíce – není to ani intifáda vrhačů kamenů, jako byla ta první, ani sebevražedných atentátníků, jako ta druhá, je to intifáda nenásilného odporu a ekonomického bojkotu. Ve skutečnosti ji nevedou Palestinci v Ramaláhu, vede ji Evropská unie v Bruselu a další oponenti izraelské okupace Západního břehu všude po světě. Ale bez ohledu na to, odkud vychází, stává se reálným zdrojem síly Palestinců při jejich vyjednávání s Izraelem.“

Podle Friedmana má tato intifáda větší potenciál než předchozí dvě. Ty neuspěly mimo jiné proto, že nikdy nepřijaly mapu dvou států a bezpečnostní záruky pro ten židovský. Byly spíše hrubým výbuchem nenávisti proti okupaci. Na „tichou většinu“ izraelské společnosti působily tak, že zvyšovaly její strategickou nejistotu, ale též i morální jistotu. (Ten, kdo čelí teroru, se morálně upevňuje, ale snižuje svou velkorysost vůči nepříteli.) Naproti tomu třetí intifáda má posílit strategickou jistotu Izraelců (palestinský lídr Mahmúd Abbás nabízí, že na Západním břehu mohou být rozmístěny síly NATO vedené Američany), ale zároveň oslabit jejich jistotu morální.

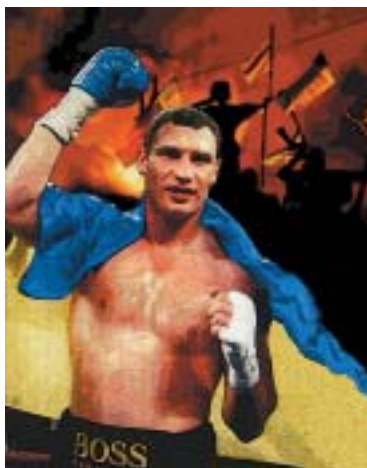
Může ta kalkulace vyjít? V *The Wall Street Journal* ji zpochybňuje Daniel Schwammenthal z Amerického židovského kongresu. Zatímco vůči Izraeli vystupuje EU s absolutními nároky (bojkot investic na Západním břehu), vůči Palestincům je měkčí (nezadržuje své peníze pro samosprávu, ač z nich jdou platby vězněným teroristům). Když Palestinci vidí, že dostávají bíanco šek v podobě bojkotu, proč by přistupovali na dohodu s Izraelem? A neposílí pak bojkot morální jistotu Izraelců, místo aby ji oslabil? **ZBYNĚK PETRÁČEK**

SVÁTEČNÍ OVZDUŠÍ ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

O situaci na Ukrajině a v Kyjevě přináší informace MFD (8. 2.). Fenomén ukrajinského Majdanu tkví v tom, že nemá jednoho vůdce, organizaci a pořádek mezi tisíci lidí udržuje Občanský výbor. Vůdci opozičních politických stran – Vitalij Kličko, Arsenij Jaceňuk, Oleh Tjahnybok

– jednájí s výborem a velmi dobře vědí, že podpora Majdanu proti Janukovyčovi je pro ně nenahraditelná. V tom smyslu je ukrajinský Majdan apolitický. Unikátní také je, že se při protestech na kyjevském Majdanu spojily společenské organizace Ukrajinců, Rusů, Poláků, Židů i zástupců mnoha jiných národností žijících na



Ukrajině. Možná poprvé tam lze mluvit o občanské společnosti, o „moci bezmocných“, jak ji velmi trefně pojmenoval Václav Havel. Občas se na Majdanu sejde i více než půl milionu lidí. I ti největší odpůrci Majdanu často, i když mimo znám, přiznávají, že nejde o žádné spiknutí teroristů. ■ Parlamentní listy uveřejnily (9. 2.) v souvislosti s udělením ceny Ferdinanda Peroutky rozhovor s laureátem Ivanem Klímou. Na otázku „Konspirační teorie, která je stále živá, zní, že Židé ovládají svět. Vy jste byl neonacisty také zapsán na seznam důležitých tuzemských Židů. Jak jste to vnímal?“ odpověděl: „Byl tam i Ludvík Vaculík. Jakmile je společnost natolik svobodná, že dává možnost, aby se lidé projevovali, budou podobné seznamy vznikat. Byť tento je již na hranici ústavnosti. Ve společnosti bude vždy určitá elita, již odpovídá určité procento lůzy. Uprostřed je lid. V každé demokratické zemi se mohou projevit všichni. Jde o to, aby Ústavní soud strany, v jejichž programu či praxi jsou násilné metody, zakázal. Nic jiného se nedá dělat.“ ■ Jak se žije Židům v Brně? To se Brňané dozvěděli včera na Malé scéně tamního Mahenova divadla. Návštěvníci měli možnost po představení o odvážné Židovce doprovázeném žonglováním diskutovat o tom, co pro člověka znamená

být Židem s místopředsedou Židovské obce Brno Pavlem Friedem. Strávil několik let v terezínském ghettu. Představení a následnou diskusi uspořádali pracovníci Mahenova divadla. „Bylo to první představení z cyklu *Žijí s námi aneb Být věřícím v Brně*. Touto trilogií chceme divákům

představit tři náboženská vyznání, se kterými se v Brně mohou potkat,“ vysvětlil pořadatel Filip Habrman (Brněnský deník, 10. 2.). ■ Jan Fingerland (LN 15. 2.) píše v článku *Pražský rodák z filmu Woodyho Allena*: „Profesor Levy byl jen filmovou postavou, ale muž, který ve filmu *Zločiny a poklesky říká*, „Lidské štěstí zřejmě ne-

bylo při stvoření světa součástí plánu“, byl skutečný a mluvil za sebe. Jmenoval se Martin Bergmann. Bergmann byl známý newyorský psychoanalytik a v Allenově filmu z roku 1989 jen příležitostně fušoval do řemesla hercům. Právě dnes by oslavil 101. narozeniny, zemřel nedlouho před nimi, letos 22. ledna. Z českého hlediště je zajímavý také tím, že se narodil

v Praze. Ještě jako chlapec odešel (1919) se svými rodiči do Palestiny, a nakonec prožil většinu života v Americe. Jeho otcem byl Hugo Bergmann, narozený roku 1883, v prostředí pražských Židů považovaný za intelektuální hvězdu své generace. V Jeruzalémě, kde žil a v roce 1975 zemřel, byl mimo jiné rektorem Hebrejské

univerzity, kterou pomáhal založit. ■ Do Prahy přijede nejvýraznější izraelský hitmaker Idan Reichel, oznamují Hospodářské noviny (18. 2.). V rozhovoru se známým skladatelem, který se svým kvartetem vystoupí v pražském Lucerna Music Baru, na otázku, zda jím zhudeb-

něná báseň izraelského prezidenta Perese o etiopských Židech má politický podtext, Reichel odpovídá: „Myslím si, že prezident Šimon Peres je natolik silná osobnost, že ve svých devadesáti letech podobná gesta nemá zapotřebí. Seběhlo se to tak, že při návštěvě izraelské školy přišel do třídy plné etiopských dětí a byl jimi tak okouzlený, že si pak doma sedl a napsal skvělý text. Peres je vynikající básník, už nepíše moc, ale když si najde čas, stojí to za to. A z jeho práce vždy cítíte, že jde od srdce. Jeho báseň o etiopských Židech nazvaná Eyes of Beta Israel se nechte jako nějaké politické gesto nebo vzdělávací příručka.“ ■ V souvislosti s nedávno ukončenými 22. zimními olympijskými hrami v ruském Soči referují LN (19. 2.) o okolnostech, za kterých probíhala olympiáda v Německu v roce 1936. „Výbor, který se domnívá, že politická stránka není v jeho kompetenci, ale jeho povinností je sřežít, aby sport zůstal mimo politiku, obdržel s uspokojením prohlášení a prohlašuje skutečnosti, předložené organizačním výborem (...) za nepochybnitelně průkazné,“ hlásal oficiální bulletin MOV v květnu 1935. Organizátoři se snažili. Nápis jako „Židům vstup zakázán“, visící například nad vchodem do lyžařského klubu v Garmisch-Partenkirchenu, byly odstraněny, to ovšem nezabránilo americkému novináři Williamu Shirerovi, aby referoval o způsobech, kterými režim maskuje, „jak se s Židy v této zemi zachází“. Přesto se funkcionáři MOV vzájemně přesvědčovali, že otázka



toho, zda mohou Židé na olympiádě v Německu soutěžit, nabývá přehnaných rozměrů. Organizátoři podpoření režimem velmi vítali jistý typ publicity. Například startem hokejisty Rudiho Balla, který byl židovského původu, za domácí reprezentaci se velmi chlubil. Záměr, aby zprávy, které z olympiády odcházely do celého světa, byly čistě sportovní, podporoval dokonalý servis, přesná organizace a dočasná zdrženlivost v projevech politické propagandy. Proto mohl MOV konstatovat: „Německý kancléř propůjčil různým soutěžím svou přítomností sváteční ovzduší.“ */jdl/, ilustrace Jiří Stach*

Kalendárium

Mezi těmi, kdo během likvidace osvětimského rodinného tábora **před 70 lety** 8. března 1944 zahynuli, byl i architekt **RUDOLF WELS**, žák a spolupracovník Adolfa Loose a muž, který patřil ke klíčovým postavám meziválečné architektury na území dnešního Karlovarského kraje; řadu jeho staveb najdeme však i v Praze.

Rudolf Wels se narodil v Oseku u Rokycan dne 28. 4. 1882 židovským manželům Šimonovi a Anežce Vedelesovým. V jednom roce věku mu zemřela matka a otec se později podruhé oženil s Johannou Müllerovou z Kutné Hory. Po absolvování obecné školy v rodné obci a v Rokycanech pokračoval ve studiu na premonstrátském gymnáziu v Plzni. Ústav ho však moc nenadchl, a tak po čtyřech letech přestoupil na stavební průmyslovku tamtéž. Po jejím ú-



Hornický dům v Sokolově. Foto archiv.

spěšném ukončení získal místo u pražského stavitele Richtera. Roku 1907 složil stavitelskou zkoušku a zapsal se ke studiu na českou techniku v Praze. Brzy ale přestoupil na Akademii výtvarných umění do Vídně, kde studoval u prof. Friedricha Ohmanna. Podnikl několik studijních cest, mimo jiné do Itálie, Skotska a Anglie, kde krátce pracoval v londýnském Kensingtonském muzeu. Roku 1912 si rodina změnila jméno z Vedelesů na Welsovy. Po dokončení AVU navštěvoval v letech 1912–1914 soukromé kurzy slavného architekta Adolfa Loose, který ho značně ovlivnil. Wels je například autorem perspektivy Loosova projektu obchodního domu v Alexandrii z roku 1910. Krátce nato vypukla první světová válka, během níž Wels nejen sloužil v armádě, ale také se oženil s Idou Krafftovou (1894–1944) z Chebu. Po vzniku ČSR se rodina Welsových usadila v Karlových Varech, odkud se roku 1933 přestěhovala do Prahy, kde Wels spolu s Ing. Quidem Lagusem založil úspěšný ateliér.

Do života Rudolfa Welse a jeho rodiny zásadně zasáhla okupace Čech a Moravy nacisty. Wels musel přestat s architektonickou činností a vystěhovat se z luxusního bytu v domě v Dobrovského

ulici v Praze Holešovicích, který sám navrhl. Dne 30. 1. 1942 byl Rudolf Wels s manželkou Idou a synem Martinem deportován do Terezína a 6. 9. následujícího roku odeslán do Osvětimi, kde byla celá rodina v noci z 8. na 9. 3. 1944 zavražděna. Tragickému osudu alespoň unikl Rudolfův další syn Tomáš, který společně s Rudolfovým mladším bratrem Ottou, leteckým konstruktérem, emigroval v roce 1939 do Velké Británie.

Welsovo architektonické dílo je poměrně rozsáhlé, a to jak co do typu staveb, tak i co do jejich rozmístění po republice. Poměrně logicky nejvíce Welsových staveb vzniklo na území dnešního Karlovarského kraje, kde ve 20. letech žil, a v Praze. Wels stavěl zejména školy (Sokolov), vily, lázeňské domy (Karlovy Vary), luxusní činžovní a bytové domy (Praha, K. Vary), pojišťovny, dělnické bytové kolonie (Sokolov, Chodov, Nové Sedlo, Habartov, K. Vary) a kulturně-spolkové domy. Mezi jeho nejznámější stavby patří Hornický dům v Sokolově (na kterém mu byla roku 2006 odhalena pamětní deska) a Lázně VI. v Karlových Varech (zbořeny 2006).

Ale nezůstalo jen u staveb. Pro slavnou karlovarskou firmu Moser také vytvořil návrhy váz a nápojovou soupravu. Ve 30. letech se Wels rovněž realizoval jako filmový architekt u čtyř čs. filmů, z nichž nejznámější byl snímek režiséra Martina Friče *Hej rup!*. Výsledkem studijní cesty do Anglie byla brožura *Zahradová města*. Rudolf Wels také přepsal načisto vzpomínky svého otce Šimona (1853–1922) a napsal k nim doslov. Pozoruhodné memoáry vyšly nejprve v 80. letech v samizdatu, roku 1993 v nakladatelství Torst a znovu roku 2011 v nakladatelství Triáda.

Životní osudy Rudolfa Welse zůstávaly po mnoho let širší veřejnosti neznámé. O jejich odhalení se zasloužil až pečlivý sokolovský badatel v oblasti architektury Michael Rund, autor knihy *Po stopách Rudolfa Welse. Život a dílo žáka a spolupracovníka Adolfa Loose* (2006).

RADEK AUBRECHT

PRAŽSKÉ PŮSOBNÍ MARKA SLONIMA

Na **26. březen** připadá **120. výročí narození** ruského židovského novináře, literárního historika, pedagoga, lingvisty a novgorodského rodáka **MARKA LVOVICE SLONIMA**. Podstatné informace o jeho životě, který strávil kromě prvních dvaceti pěti let v emigraci v Itálii, Čechách, Francii, USA a Švýcarsku (zemřel v roce 1976 v jižní Francii), najdou čtenáři v článku T. Pěkného *Z Novgorodu přes Prahu do New Yorku* (*Rch* 3/2004). Dnes bychom ho chtěli připomenout citací z knihy Martina Putny *Rusko mimo Rusko. Dějiny a kultura ruské emigrace 1917–1991* (Petrov, 1993). Autor v textu „Na ztracené vartě“ uvádí zajímavé skutečnosti týkající se Slonimova pražského pobytu a jeho vztahu k tomuto městu.

„Pražské působení Marka Slonima trvalo osm let (1920–1928) a bylo spojeno s časopisem *Víle Ruska*. Vůli Ruska založila roku 1920 skupina levých eserů a Mark Slonim byl levý eser. Tento fakt leccos z jeho názorů na emigraci objasňuje. Slonim sám tuto filosofii vyjádřil ve své první emigrační knize: francouzsky psaném spisku *Bolševismus očima jednoho Rusa*. (...)

Nemusíme sdílet názory levých eserů na ruské dějiny, musíme však *Víli Ruska* a speciálně Slonimovi přiznat trojí zásluhu: Vytvářeli alternativní prostor, který narušoval dosebezahledění staré generace emigrační literatury, seznamoval diasporu s novými proudy v Rusku a poskytoval šanci mladým autorům, a to jak pražským (V. Lebeděv, V. Fjodorov, A. Ejsner), tak pařížským (B. Poplavskij, G. Gazdanov, V. Andrejev aj.), ve své vlastní metropoli tehdy ignorovaným.

Roku 1928 překočoval Slonim do Paříže. S Československem se však rozloučil velmi dojemným (a nepřilíh častým) způsobem – vzpomínkovou knihou *Po zlaté stezce* (1928) s podtitulem *Dojmy z Československa. Zážitky z Prahy a z cest po Slovensku* líčí s věrlými sympatiemi pro oba národy, pro českou historii s jejím zápasem o svobodu od Husa po Masaryka i pro Slovensko s jeho rusofilii. Nejkrásnější stránky věnoval Slonim Praze, a musí tedy být zařazen mezi ty cizince, kteří v Praze našli tajemný, dosud skrytý kus sebe sama a svých vlastních dějin, od Guillaumea Apollinaira po Angela Mariu Ripellina.“

jd

JIRÍ MORDECHAJ LANGER**BÁSNĚ A PÍSNĚ PŘÁTELSTVÍ**

■ Komentovaná kniha překladů básnických knih Jiřího Langer, známého především jako autora chasidských příběhů *Devět bran*. Sbírkou *Pijutim ve-širej jedidot* (Básně a písně přátelství) a *Meat cori* (Trocha balzámu) vycházejí oboujazyčně, hebrejsky i česky. Jsou doplněny kapitolaми popisujícími život a dílo Jiřího Mordechaje Langer, jeho básnickou tvorbu.

Vydalo nakladatelství P3K v Praze roku 2014, z hebrejštiny přeložila a komentáře napsala Denisa G. Goldmannová, 152 stran, doporučená cena 239 Kč (v e-shopu nakladatelství 199 Kč).

MARTIN KUČERA**KAREL BERMAN.****KRONIKA ŽIVOTA OPERNÍHO PĚVCE**

■ První monografie o operním pěvci Karlu Bermanovi (1919–1995), jednom z vrcholných reprezentantů českého vokálního umění druhé poloviny 20. století. Na pozadí dějin opery pražského Národního divadla a v rámci dobových společenských souvislostí kniha sleduje tvůrčí dráhu tohoto umělce. Autor vychází z dochovaných pracovních deníků pěvce a z dalších archivních pramenů.

Vydalo nakladatelství Academia v Praze roku 2014, 604 stran, doporučená cena 495 Kč (v e-shopu nakladatelství s 20procentní slevou).

CHAIM CIGAN**ALTSCHULOVA METODA**

■ *Altschulova metoda*, první díl chystané tetralogie Chaima Cigana s názvem *Kde lišky dávají dobrou noc*, má sice vnější rámec politického a psychologického thrilleru, čtenáři v ní však naleznou mnohem více. V bravurně napsaném napínavém příběhu rozkročeném mezi různě země, kontinenty, historické epochy a alternativní světy konfrontuje autor čtenáře s důsledky postmoderní technologie, vyvinuté v budoucnosti ze středověké kably. Židovští hrdinové knihy jsou nesmírně životní, komičtí, uvěřitelní ve svém snažení i možnostech a ve své neheroičnosti nám až důvěrně známí. Čtivá Ciganova kniha je plná humoru, hravosti i existenciální hloubky. Autor se narodil v roce 1940 ve Smolenicích na Slovensku, vystudoval Vysokou školu baňskou v Kežmaroku a v letech 1966–1972 působil v Praze jako úředník na ministerstvu těžkého průmyslu. Od roku 1983 žil v Kanadě, kde o devět let později ve věku necelých 53 let zemřel.

Vydává nakladatelství Torst v roce 2014, 480 stran, doporučená cena: 399 Kč.

■ Prezentace knihy se koná ve čtvrtek **20. března** od 19 hodin v kavárně Jericho (Opatovická 26, Praha 1).

**KNIHY VÝSTAVY
UDÁLOSTI****ŠUMNÉ STOPY V IZRAELI**

■ Spolek Akademiků Židů zve na besedu s režisérem Radovanem Lipusem a architektem Davidem Vávrou o pořadu České televize *Šumné stopy (v Izraeli)* a na projekci dvou děl: *Alfred Neumann* a *Kafkuv kufr*. Koná se **6. března** od 18.00 v Židovské radnici, Maiselova 18.

KÁVA O ČTVRTĚ

■ Ve **čtvrtek 13. března** v 15.30 uvítáme na Kávě generála v záloze Ing. **Andora Šándora**, bývalého náčelníka Vojenské zpravodajské služby ČR. Promluví mj. na témata: české zpravodajské služby – stát ve státě; palestinská ambasáda v Praze, svět po 11. září.

Připravil a moderuje Honza Neubauer.

PODVEČER**YVONNE PŘENOSILOVÉ**

■ Ve **středu 26. března v 15.00** zavítá mezi nás zpěvačka, jejíž hity znají snad všechny generace posluchačů, **Yveta Simonová**.

PROJEKCE FILMU PEVNÝ BOD

■ Zveme na projekci a na besedu k filmu z roku 1994 *Pevný bod aneb Hovory s Židy a o Židech v Praze*, scénář a režie Meir Dohnal. Ve filmu vystupují mj. Líza Kleinová a její „tereziňská děvčata“, Miki Roth s rodinou, Viktor Feuerlicht, Zeno Dostál s rodinou, Arnošt a Josef Lustigovi a mnoho dalších.

Film uvedou a besedovat budou rabín K. E. Sidon a režisér filmu M. Dohnal. Koná se ve **čtvrtek 27. března** v 18.00 v sále ve 3. patře.

SNÍMKY DAVIDA KUMMERMANN

■ ŽOP zve do 2. patra Židovské radnice na výstavu fotografií Davida Kummermanna, nazvanou *Izrael*. Fotografie vznikly během jeho stáže v Jeruzalémě na Becale Academy of Arts and Design.

PRAVDA A LEŽ:**FILMOVÁNÍ V GHETTU TEREZÍN 1942–1945**

■ Již jen měsíc, do konce března můžete v pražské Galerii Roberta Guttmanna (U Staré školy 3, Praha 1) navštívit stejnojmennou výstavu, která na základě nejnovějších poznatků mapuje historii vzniku dvou propagandistických snímků, které nacisté v ghettu vytvořili. Zachované části obou filmů jsou na výstavě k vidění, stejně jako množství dokumentárního materiálu (více viz *Rch* 10/2013).

JEDLÍCI KOLÁČŮ A CITRONŮ

■ Ruský židovský malíř Viktor Pivovarov, čtenářům *Rch* již dobře známý, a o generaci mladší britský malíř Ged Quinn společně vystavují v malé síni pražské Galerie Rudolfinum. Na výstavě s názvem *Cake and Lemon Eaters* (Jedlíci koláčů a citronů) představují sevřeným souborem významné části svého díla s důrazem na zátisí. Tematicky je spojuje hluboký vztah k dějinám evropské malby. K výstavě, která potrvá **do 20. dubna**, se ještě vrátíme.

**PALÁC ZAPOMENUTÝCH
V GRANADĚ**

■ Druhého ledna 2014 bylo ve španělské Granadě otevřeno nové sefardské muzeum. Datum otevření nebylo zvoleno náhodně. Toho dne v roce 1492 královští manželé Isabela Kastilská a Ferdinand Aragonský dobyli Granadu jako poslední baštu muslimů na poloostrově. O dva měsíce později vydal královský pár výnos o vypovězení Židů ze svých zemí.

Nově otevřené muzeum má za cíl vyplnit historickou a kulturní mezeru v povědomí o přítomnosti Židů ve městě proslaveném palácem Alhambrou a dalšími památkami na seznamu světového dědictví UNESCO. Přestože se po židovských obyvatelích nedochovalo ve městě mnoho stop, tvořili významnou komunitu, z jejíhož středu vyšli velcí státníci, učenci, filosofové a básníci.

Palác zapomenutých sídlí v budově známé jako palác svatě Anežky. Jde o stavbu ze 16. století s fasádou ozdobenou třemi záměrně otlučenými erby, z čehož se usuzuje, že patřila rodině židovských konvertitů, jejich stopu bylo třeba smazat.

Prostory muzea má od granadského magistrátu pronajaty rodina Crespů Lópezů, která v nich vystavuje svou vlastní sbírku. Exponáty jsou instalované ve dvou podlažích v několika modulech věnovaných určitým tématům nebo historickým momentům: inkvizici a vypovězení, některým případům granadských konvertitů, symbolům, vzdělání nebo kultovním předmětům. Tématem jedné části stálé expozice je úloha ženy při přenosu sefardské kultury a v dalším modulu jsou připomenuti velcí zapomenutí Granadané: Šemuel ibn Nagrela, Moše ibn Ezra, Jehuda ibn Tibon a další.

Poslední modul tvoří expozice věnovaná takzvané Vodní synagoze ve středověkém centru andaluského města Úbeda, kde se nachází jedna z mála dochovaných rituálních lázní, o jejíž objevení a záchranu se zasloužila rovněž rodina Crespů Lópezů.

V patii paláce s kapacitou asi devadesáti osob se budou konat různé osvětové akce. Třetí podlaží tvoří sál určený pro krátkodobé výstavy.

Jiří Kasl

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

PURIM 5774

■ Židovská obec v Praze ve spolupráci s rabinátem, ČUŽM a holkami Ernejkami vás co nejsrdčněji zve na **Purimovou obecní veselici aneb Rozjeďte to naplno!**

Purimová večerní oslava

■ V **sobotu 15. března** se koná purimová večerní oslava v hlavním sále ŽOP. Začíná po 21 hodině po skončení čtení Megilat Ester. Oslava vás potěší, pobaví a roztančuje skvělý DJ a zpěvák Diego Bar Bransburg. Vstup volný. Občerstvení zajištěno.

Purimová oslava s programem

■ Purimová oslava s programem se uskuteční v **neděli 16. března** v hlavním sále ŽOP. Hlavní program začíná od 17.30. Uvidíte báječnou **Purimšpíl** v režii Vidy Neuwirthové. Milým hostem bude Jarka Krečmerová, herec Radim Vizvary vás zavede do říše pantomimy, večerem provází Petr Vacek. Na závěr vám zazpívá s kytarovým doprovodem zpěvák Diego Bar Bransburg. Občerstvení bude k dispozici v hlavním sále již od 17 hodin. Vstupenky na hlavní program zakoupíte v pokladně ŽOP (2. patro Židovské radnice) od pondělí 3. března.

Od 19 hodin hraje v hlavním sále k poslechu i k tanci výtečná kapela Trombenik.

Program ČUŽM

■ Téhož večera od 21 hodin organizuje ve 3. patře ŽOP Česká unie židovské mládeže další program a zábavu. Večerem provází DJ Slater s bubeníky U-Prag.

Občerstvení bude k dispozici od 21 hodin. Vstup na program ČUŽM ve 3. patře je zdarma.

Masky jsou v každém případě vítány! Těšíme se na vás.

PURIM PRO DĚTI

■ Dětská purimová oslava se koná **16. března** od 14.00 v jídelně Židovské radnice. Divadlo Feigele zahraje jako obvykle hru o královně Ester, zazpívá se, zatančí a pak budou hry a soutěže pro děti.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 3. 3.: **Zvláštní zacházení** – tak se jmenuje kniha věnovaná terezínskému rodinnému táboru v Osvětimi-Březince, jejíž vydání v nakladatelství Revolver Revue připravuje novinař a dokumentarista Adam Drda. Přednáška a diskuse, v níž hovoří Adam Drda a pamětník, historik Toman Brod. Vstup volný.

■ 5. 3.: **Přenos zboží – přenos kultury: tabákový monopol a vzestup moderních židovských intelektuálů v habsburské mo-**

KULTURNÍ POŘADY

Kresba Jirí Stach.

narchii. Přednáška Louise Hecht z Palackého univerzity v Olomouci. Přednáška se koná v rámci semináře k moderním židovským dějinám. V angličtině. Vstup volný.

■ 9. 3. od 17.00: **Terezínský rodinný tábor a jeho památka.** Večer věnovaný vzpomínce na vyvraždění terezínské rodinného tábora v Osvětimi-Březince. Naše pozvání přijali někteří z jeho pamětníků, jmenovitě Z. Růžičková, D. Lieblová, E. Merová, P. Stránský a P. Werner. Vstup volný.

■ 13. 3.: **Pavel, pohané a Boží království.** Přednáška přední světové odbornice na rané křesťanství Pauly Fredriksenové (Hebrejská univerzita v Jeruzalémě, Bostonská univerzita). Přednáška je pořádána ve spolupráci se Společností křesťanů a židů a proběhne v angličtině s tlumočením do češtiny.

■ 18. 3.: **Slova zní zpoza zdí** – pásmo písní na texty terezínských chlapců. Studenti a učitelé Gymnázia Přírodní škola zhudebnili vybrané texty mladých básníků, vězňů v terezínském ghettu Hanuše Hachenburga, Petra Ginze a Zdeňka Ornesta v rámci projektu Terezínská štafeta. Vzniklé písně zazní v rámci večerního vystoupení v podání autorů hudby, jejich spolužáků a kolegů. Večer je věnován obětem terezínského rodinného tábora v Osvětimi. Vstup volný.

■ 20. 3.: **Jeruzalémská čtvrť Mea Šearim má narozeniny.** Když byla jeruzalémská čtvrť Mea Šearim v roce 1874 založena, jednalo se teprve o druhou osadu vně zdi Starého Města. Dodnes si Mea Šearim uchovala svou jedinečnou podobu. Její život představí přednáška Jana Neubauera.

■ 25. 3. V 18.00: **Pět nevěst.** Film *Pět nevěst* (1929, 58 minut) ve formě „easternu“

přibližuje ukrajinský štetl Bednota, jemuž hrozí pogrom od petljurovských (ukrajinských nacionalistických) jednotek, které ho roku 1919, kdy se film odehrává, obsadily. Novou hudbu s výraznými perkusivními nástroji a konkrétními zvuky k němu složil skladatel Jan Grunt. České titulky.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 23. 3. ve 14 hod.: **Lvíček Arje má karneval** (oslava svátku Purim). Přijďte všichni v maskách, zatančíme si, naučíme se purimovou písničku. Prohlídka: Španělská synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ Výstava v prostorách OVK: **Staré stromy na židovských hřbitovech.** Do 27. 3. od po-čet 10–15, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 9. 3. v 15.00: **Vzpomínka na zavražděné z terezínského rodinného tábora** – koncert. Účinkují: Jakub Výborný – housle, Šárka Králová – klavír, Zuzana Prudilová – úvodní slovo. Na programu skladby Gideona Kleina, George Gershwina, Johna Williamse (autora hudby k filmu *Schindlerův seznam*) a dalších. Vstupné 50 Kč.

■ 13. 3.: **Pravda a lež. Filmování v ghettu Terezín 1942–1945.** Stejnojmennou výstavu, která je do konce března ke zhlédnutí v Galerii Roberta Guttmanna ŽMP, představí kurátorky výstavy Jana Šplíchalová a Eva Strusková, které též promítnou unikátní filmové fragmenty z roku 1942.

■ 18. 3.: **Projevy antisemitismu na českém internetu.** Setkání s Mgr. Věrou Tydlitátovou, Th.D., při příležitosti vydání její stejnojmenné knihy. Autorka, zakladatelka Ligy proti antisemitismu, přináší dosud nejrozsáhlejší sondu do myšlení a aktivit soudobých českých antisemitů. Besedu moderuje přeživší šoa, spisovatelka Erika Bezdíčková.

■ 20. 3.: **Zpráva o zapomenutých sousedstvích.** Svoji stejnojmennou knihu i putovní výstavu, která souběžně vznikla, představí její autoři Barbora Antonová a Michal Konečný. Publikace není vědeckou edicí o holokaustu Židů a Romů v bývalém politickém okrese Tišnov, její ambicí je zpřístupnit prameny pro další, zejména neprofesionální badatele. Výstava je přístupná celý březen.

■ 23. 3. v 10.30: **Purim.** Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 25. 3.: **Čtení sluší každému.** V dalším pokračování čtení z knih oblíbených židovských autorů, tentokrát Chaima Potoka a Vlasty Schönové (Navy Shan), se představí Stano Slovák a Markéta Sedláčková, herci Městského divadla Brno.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Vzdělávací přednášky:** LŠ ve spolupráci s Klubem přátel rodičů a přátel LŠ a ŽOP pořádají cyklus přednášek, jež představují nejrůznější témata judaismu. První setkání se uskutečnilo 17. února a vedla ho Tereza Gafna Váňová. Následoval šabat pro rodiče žáků 1. stupně. Brzy budou navazovat i další společné oslavy, na něž budou pozváni rodiče ostatních studentů. Šabatem se zabývají i žáci v sekundě. Jejich úkolem bylo popsat prožitky z šábesu z pohledu tradičního Žida.

■ **Zápis do první třídy:** V lednu a v první polovině února proběhl zápis do první třídy Lauderových škol. Více než třicet budoucích prvňáčků procházelo nejrůznějšími stanovišti, kde prokazovali zábavnou formou svou školní zralost. Děti úkoly bavily a ve třídě bylo příjemné a tvůrčí prostředí. Z kapacitních důvodů bohužel nemůžeme přijmout všechny předškoláčky, ale zájem dětí a rodičů nás nesmírně těší.

■ **Přijímací zkoušky nanečisto:** Přijímací zkoušky nanečisto již několik let patří k pravidelným akcím školy. Letos si téměř 40 žáků 5. třídy přišlo vyzkoušet, jak budou v dubnu vypadat skutečné přijímací zkoušky. Ve škole probíhají hodiny přípravy na přijímací zkoušky, v první následující hodině po přijímačkách nanečisto měli žáci možnost své výsledky z matematiky a českého jazyka podrobně probrat. Rodiče se mohou na výsledky svých dětí přijít podívat do kanceláře školy po dohodě s paní hospodářkou denně mezi 8.–16. hodinou. Přijímací zkoušky na gymnáziu LŠ jsou ve srovnání se zkouškami na jiné školy spíše netypické, škola si je vytváří sama a např. v českém jazyce je řada tzv. otevřených otázek, kdy uchazeči jsou nuceni odpovědět nejen znát, ale i dobře ji formulovat.

Zkoušky z předchozích let si nedávno vyžádal k publikování časopis *Rodina a škola* právě proto, že kladou důraz na čtenářskou gramotnost a logické myšlení. *ip*

SETKÁNÍ ČR-SR

■ Zveme zájemce všech věkových kategorií na prodloužený židovský víkend **7.–11. května**. Vítány jsou rodiny s dětmi každého věku. Připraven je bohatý program plný přednášek, promyšlených dětských aktivit, relaxace i adrenalinu. Více informací naleznete na www.lim-mud.cz. Na těchto webových stránkách také začíná **od 1. března** registrace. Pro rychlé zájemce je připravena sleva! *pp*

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE



MATURITNÍ PLES LAUDEROVA GYMNÁZIA

■ Dovolujeme si vás pozvat na maturitní ples Lauderova gymnázia. Ples se bude konat **13. března** v klubu Roxy (Dlouhá 33, Praha 1). Sál otevřeme v 19.30 a oficiální program začne ve 20.30. Letošní ples bude probíhat v purimovém duchu a zároveň ve stylu dvacátých až osmdesátých let. Uvítáme, pokud tomu přizpůsobíte svůj oděv. *4. G Lauderova gymnázia*

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 4. 3. od 10.30: Klavírní dopoledne – skladby českých klasiků uvádí a hraje Gerard Langer.

■ 12. 3. od 14.30: Obrazy Stanislava Duška – vernisáž výstavy.

■ 12. 3. od 15.00: Purim – setkání před svátkem s vrchním pražským a zemským rabínem K. E. Sidonem

■ 19. 3. od 14.30: Olda Pražan – Notováni s velikány, vernisáž výstavy portrétů.

Výstavy: Obrazy Zuzany Veselé, výstava fotografií Karla Šlinga – Fantazie z krajiny.

WIZO

■ Milé členky, naše březnová schůze se koná dne **19. 3.** od 15.00 v Maiselově ulici, výbor se sejde dne **12. 3.** od 15.00 v Jáchymově ulici. ek

PROGRAM SAR EL

■ Židovská agentura – Sochnut nabízí možnost dobrovolnické práce v Izraeli v rámci programu Sar El, a to od **11. 5.** nejméně na 14 dnů (možno i na tři měsíce). Máte-li zájem, přečtěte si informace na webových stránkách www.sar-el.org a o dalším postupu se informujte na e-mailu zosa@email.cz nebo telefonicky na čísle 602 703 653. *Zoša Vyoralová*

VZPOMÍNKA NA KATEŘINU BARTOŠOVOU

Dne 11. ledna zemřela po dlouhé a těžké nemoci ve věku 58 let paní Kateřina

Bartošová. Na svou sestru takto vzpomíná paní Michaela Hapalová:

Moje sestra Katka Bartošová, rozená Benčičová, se narodila v Bratislavě jako dcera vynikajícího slovenského filmového střihače Alfréda Benčiče a vysokoškolské učitelky Máriky Mindelové. Lásku k životu, k tvořivosti a k lidem hluboce ovlivnili její babička s dědečkem, kteří spolu s naší maminkou prožili těžké časy holokaustu.

Láska k literatuře a dramatickému umění ji přivedla do Prahy na Divadelní akademii múzických umění, kde vystudovala dramaturgii. Tam se také seznámila se svým manželem Petrem Bartošem, studentem FAMU, spolu pak prožili celých 33 let.

Ti, kdo znali Katku ze studií, věděli, jaká je tahle trochu tajemná, kromě češtiny, slovenštiny i maďarštinu ovládající, křehká studentka talentovaná autorka a šikovná dramaturgyně. S Dušanem Hanákem napsala film *Soukromé životy* a také několik skvělých rozhlasových her. Začínala jako rozhlasová dramaturgyně v Českém rozhlase a později v dětské redakci České televize. Mimo jiné pracovala jako redaktorka různých časopisů, např. ve *Story*, v *Reflexu* nebo v reklamní agentuře Česká reklamní. Před několika lety se stala členkou Rady Státního fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, kde spolu s ostatními kolegy pomohla na svět několika nadějným scénářům.

Dovedla být velkou oporou svému muži, aniž by za to vyžadovala uznání. Svým dětem Klárce a Danielovi byla vždycky skromnou a milující maminkou. Ano, trápila se v životě, protože moc chtěla, aby byli všichni spokojeni a šťastní. A na sebe dost často zapomínala. Na svůj literární-dramatický talent, ale i na své zpívání nebo malování. Měla krásný libozvučný hlas, velice ráda zpívala slovenské lidové písně, ale třeba i blues. Se spolužákem Přemkem Rutem dokonce nacvičovali staré pražské písně.

Velmi vážná nemoc, která Katku před mnoha lety zasáhla, vybičovala její sílu a odvahu se s ní poprat a mnoho let se jí to i úspěšně dařilo. Velmi se radovala z narození nejmladšího člena naší rodiny, její dcery Rebeky, a tyhle dvě spolu strávily hodně šťastných a veselých chvil.

Opakované onemocnění však otráslou nejen její křehkou a krásnou duší, ale i celou naší rodinou. Byli jsme s ní a provázeli ji až do poslední chvíle.

Štátní cestu Katuška naša

ŽNO BRATISLAVA

V **marci** blahoželáme našim členom: pán MUDr. Peter Bogner – 75 rokov; pán Ing. PhD. Juraj Danciger – 65 rokov; pán Fridrich Feldmar – 82 rokov; pani Zuzana Herzková – 87 rokov; pán Jozef Klein – 72 rokov; pani Lubica Lesná – 60 rokov; pani Anna Majerová – 87 rokov; pán RNDr. Jozef Pevný – 79 rokov; pán Ing. Tomáš Redlich – 79 rokov; pán Peter Schlesinger – 75 rokov; pani Lucia Siváková – 86 rokov; pani Alžbeta Steinitzová – 85 rokov; pani Marta Svátková – 97 rokov; pani MUDr. Anna Ševerová – 75 rokov; pani Herta Tkadlečková – 83 rokov; pán Valerián Trabalka – 72 rokov, a pani Ing. Judita Vozárová – 65 rokov

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

V januári zomrela vo veku 86 rokov naša členka pani Alica Gažiková.

Zichrona livracha!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V **marci** majú sviatok narodenín: pán Tomáš Geist, nar. 7.3. – 73 rokov; pani Mirka Kurjatková, nar. 13.3. – 73 rokov, a pán Peter Rada, nar. 25.3. – 58 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **březnu** oslavujú narodeniny tito členové našej obce: pani Petra Balbinderová, nar. 19.3. – 51 let; pan Michael Samuel Blaško, nar. 24.3. – 21 let; pani Dagmar Borovcová, nar. 30.3. – 58 let; pani Anna Filuková, nar. 21.3. – 29 let; pani Taťána Filuková, nar. 13.3. – 68 let; pani Ella Franklová, nar. 13.3. – 92 let; pan Karel Lenda, nar. 25.3. – 66 let; pan Petr Mayer, nar. 31.3. – 67 let; pani Jana Nejezchlebová, nar. 12.3. – 67 let; pan Boris Barak Selinger, nar. 1.3. – 58 let; pan Josef Sinajský, nar. 18.3. – 63 let; pan Tomáš Tieber, nar. 22.3. – 72 let; pani Ottilie Weidhaasová, nar. 6.3. – 99 let; pan Norbert Wilhelm, nar. 8.3. – 76 let, pani Kateřina Zapletalová, nar. 11.3. – 25 let, a pani Milada Zatloukalová, nar. 13.3. – 76 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **březnu** oslavujú narodeniny tito naši členové: pan Fedor Gál, nar. 20.3. – 69 let; pani Kateřina Mastná, nar. 16.3. – 33 let; pani Helena Mráčková, nar. 20.3. – 40 let; pani Lucie Nachtigalová, nar. 10.3. – 42 let; pan Robert Poskočil, nar. 2.3. – 48 let; pan Vladimír Poskočil, nar. 14.3. – 82 let; pani Ota Vlčková, nar. 14.3. – 61 let, a pani Eva Vopatová, nar. 6.3. – 28 let.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽO KARLOVY VARY**

V **březnu** oslaví své narodeniny: pan Pavel Rubín, nar. 16.3. – 66 let, a pani MUDr. Jarmila Weinbergerová, nar. 23.3. – 91 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **marci** oslavujú: pani Zuzana Borhyová, nar. 22.3. – 80 rokov; pán MUDr. Alexander Breiner, nar. 14.3. – 84 rokov; pani Viera Dobrovova, nar. 27.3. – 77 rokov; pani RNDr. Katarína Grunamannová, nar. 2.3. – 70 rokov; pán Arnošt Hermel, nar. 29.3. – 63 rokov; pán Tibor Klima, nar. 18.3. – 92 rokov; pani MUDr. Viera Kollárová, nar. 16.3. – 58 rokov; pán Július Lefkovič, nar. 8.3. – 67 rokov; pán Ján Lefkovič, nar. 12.3. – 70 rokov; pani MUDr. Judita Lefkovičová, nar. 24.3. – 67 rokov; pán Juraj Meitner, nar. 23.3. – 66 rokov; pani Katarína Nováková, nar. 1.3. – 59 rokov; pán Róbert Rozner, nar. 15.3. – 66 rokov; pani Helena Sedláková, nar. 5.3. – 98 rokov; pani MUDr. Marta Uhríková, nar. 11.3. – 71 rokov, a pani RNDr. Vera Veselá, nar. 7.3. – 66 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Robert Poláček, nar. 21.3. – 100 let, a pan Egon Wiener, nar. 27.3. – 67 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **březnu** oslaví jubilea naši členové: pan Ludvík Cvrkál, nar. 20.3. – 47 let; Jakub Cvrkál, nar. 9.3. – 8 let; pani Iveta Forejtová, nar. 8.3. – 41 let; pani Inge Olochová, nar. 25.3. – 78 let; pan Ing. Petr Papoušek, nar. 21.3. – 37 let; slečna Mgr. Olga Poláková, nar. 12.3. – 49 let; pan Ing. Pavel Repper, nar. 28.3. – 82 let, a pani Ludmila Unzeitigová, nar. 14.3. – 59 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **březnu** přejeme pani Haně Olívkové, nar. 19.3. – 75 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Dne 18. 1. 2014 zemřela pani Jarmila Weisssová ve věku nedožitých 85 let.

Zichrona livracha!

ŽO PRAHA

V **březnu** oslavují narodeniny: pan Petr Erben, nar. 20.3. – 93 let; pani Anna Hyndráková, nar. 25.3. – 86 let; pani Veronika Klímánková, nar. 17.3. – 88 let; pan Miloš Kocman, nar. 17.3. – 92 let; pani Nina Koželuhová, nar. 4.3. – 81 let; pani Anna Lorencová, nar. 13.3. – 87 let; pan Rudolf Palivec, nar. 28.3. – 86 let; pan Paul Rausnitz, nar. 9.3. – 86 let; pani Věra Saudková, nar. 27.3. – 93 let; pani Věra Steinerová, nar. 18.3. – 92 let; pani Eva Vergeneirová, nar. 14.3. – 91 let, a pan Viktor Wellemín nar. 23.3. – 91 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Dne 20. 1. 2014 zemřel ve věku 81 let pan Iakov Pekar. Se zesnulým jsme se rozloučili 23. 1. v obřadní síni NŽH.

Dne 24. 1. zemřel ve věku 62 let pan Alojz Jančovič, se zesnulým jsme se rozloučili 30. 1. v obřadní síni NŽH.

Dne 22. 1. zemřela ve věku 83 let pani Sylva Součková.

Dne 2. 2. zemřel ve věku 91 let pan Jindřich Schermer.

Zichronam livracha!

ŽNO PREŠOV

V **březnu** sa životného jubilea dožívajú: pán Ing. Ladislav Izrael, nar. 5.3. – 57 rokov; pán František Izrael, nar. 11.3. – 67 rokov; pani Judita Schvalbová, nar. 22.3. – 78 rokov; pani Ing. Zuzana Hrehorčáková, nar. 30.3. – 45 rokov, a pán Vladimír Lichtig, nar. 29.3. – 60 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNK RIMAŤSKÁ SOBOTA

V mesiaci **marec** slávia narodeniny: pani Mária Rybárová, nar. 1.3. – 66 rokov, a pani Judita Färber-Rybárová, nar. 8.3. – 31 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Tomáš Kredl, nar. 11.3. – 32 let; pani Drahomíra Kiriláková, nar. 8.3. – 56 let; pani Hedvika Maxová, nar. 20.3. – 73 let; pani Vendulka Látalová, nar. 7.3. – 42 let, a pani Věra Veselá, nar. 7.3. – 66 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **březnu** oslaví narodeniny pani Eva Klimešová, pani Monika Danielová, pani Anna Ťupková a pan Zdeněk Kubart.

Ad mea veesrim šana!

UKRAJINSKÁ REVOLUCE A MLADÍ ŽIDÉ

Na prodemokratických a proevropských demonstracích na kyjevském náměstí Majdan nechyběli ukrajinští Židé. Přitom vedení židovských obcí vydalo varování, aby se Židé násilným střetům vyhýbali. Reagovalo tak na fakt, že mezi představiteli opozice proti režimu (dnes již bývalého) prezidenta Janukovyče jsou i ultranacionalisté ze strany Svoboda. S tímto názorem se však mladí židovští Ukrajinci neztožňovali: „Jestli nacionalisté chtějí změny režimu a já taky, pak mi to nezabrání chodit na Majdan se všemi, kdo tím vyjadřují svůj názor,“ prohlásila agentuře JTA jedna z židovských demonstrantek. „Euromajdanské hnutí je spojeno hlavně se vzdělanými mladými lidmi. A židovská mládež Ukrajiny do téhle kategorie určitě patří.“ Starší Židé, kteří prožili život v sovětském systému, mají z ukrajinských nacionalistů strach a ukrajinští židovští vůdci varují: „Bojme se, že se situace vymkne kontrole. Když je chaos, trpí menšina, to známe z historie.“

POLSKO: ROK PO ZÁKAZU

Od 1. ledna 2013 platí v Polsku zákaz židovské a muslimské rituální porážky. Co to znamená pro hospodářství země? V době, kdy začal zákaz platit, patřilo Polsko mezi přední vývozce košer a halal masa: každoročně exportovalo 273 tisíc tun rituálně čistého produktu, což představovalo třetinu veškerého polského vývozu hovězího, jehněčího a drůbežího masa. Ztráty se po roce počítají na miliony eur ročně, tisíce lidí přišly o práci. Naději na opětné povolení rituální porážky (která je v souladu i s legislativou EU), skýtá čerstvá zpráva polské ombudsmanky prof. Ireny Lipowitzové. Ta prohlásila, že by měly být kodifikovány zákony, které by legalizovaly porážku podle židovské tradice, neboť současný stav poškozuje lidská práva. Případ bude brzy projednáván před polským Ústavním soudem.

ŽIDOVSKÝ MANIFEST

Jak uvádí Židovský tiskový a informační servis (www.ztis.cz), Výbor zástupců britských Židů zveřejnil historicky první Manifest evropských Židů.

ZPRÁVY ZE SVĚTA



Moc bezmocných na Majdanu. Foto archiv.

Dokument pojmenovává „klíčové židovské aspirace“ před volbami do Evropského parlamentu (EP) v květnu tohoto roku a má informovat současné i příští členy EP o židovských zájmech. „Doufáme, že manifest pomůže ‚dostat hlasy‘ z židovské komunity a potlačit vliv ultrapravice,“ sdělil výbor v prohlášení. Patnáctistránkový manifest zahrnuje témata jako náboženské svobody, antisemitismus, vztahy Evropské unie a Izraele a studium holokaustu.

ZEMŘELA

ALICE HERZ-SOMMEROVÁ

Ve věku 110 let zemřela 23. 2. v Londýně pianistka, nejstarší přeživší šoa, Alice Herz-Sommerová. Pocházela ze vzdělané a kulturní pražské rodiny, k rodinným přátelům patřili filosof Felix Weltsch, Max Brod, Franz Kafka a Gustav Mahler. Nadějnou klavírní dráhu absolventky pražské německé konzervatoře přerušila nacistická okupace a deportace do Terezína, kde v rámci kulturních programů hrála Chopinovy etudy. Za války přišla o všechny blízké, zůstala sama se synem. Odjeli do Izraele a strávili tam čtyřicet let, kdy A. Sommerová vyučovala na konzervatoři v Jeruzalémě. Od roku 1986 žila v Londýně. O jejím životě vznikl dokument *Dáma v pokoji číslo 6* a dvě knihy.

V češtině je dostupná *Rajská zahrada uprostřed pekla* a zachytil ji též dokument Olgy Sommerové *Sedm světů*.

FRANCOUZSKÉ DRÁHY JEDNÁJÍ O ODŠKODNĚNÍ

Francouzská vláda jedná s americkým ministerstvem zahraničí o odškodnění přeživším šoa, kteří byli deportováni do nacistických koncentračních táborů francouzskými vlaky. Národní francouzské železnice (SNCF) odvezly do táborů smrti na 76 tisíc Židů, přičemž jim nacisté platili za každého „pasažera“, za ujeté kilometry, za vlaky a za pracovníky. SNCF již zaplatily odškodnění přeživším v Evropě, jednání o reparacích bývalým vězňům žijícím v USA zatím odmítaly.

IZRAELSKÁ CENA PRO RABÍNA

Letošní Izraelskou cenu za židovskou náboženskou literaturu získal osmdesátiletý rabín Dr. Aharon Lichtenstein. Narodil se v Paříži, vystudoval v USA: nejprve rabínská studia na Yeshiva University v New Yorku (vyučoval ho jeho tchán rabi Josef Solovějšik), poté anglickou literaturu na Harvardu. Roku 1971 se přestěhoval do Izraele a začal působit jako děkan v ješivě náboženských sionistů v oblasti Guš Ecion na Západním břehu. Stal se známým nejen jako autor, který se ve svých dílech snaží spojit náboženskou tradici a intelekt sekulárního světa, ale i pro své umírněné politické názory. Podporoval dohody z Osla a je zastáncem mírového procesu s Palestinci. am

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatit do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 28. 2. 2014. **Cena 20 Kč (0,90 €)**